

De Korhaan

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken

jaargang 58, nummer 3

herfst 2024

De Korhaan

verenigingsuitgave van de
'Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken'

Jaargang 58
nummer 3, herfst 2024
Verschijnt 4 x per jaar
ISSN: 0929-8762 [en](#) ISSN 2950-4783

Redactieadres

redactie@vwggooi.nl
Ruud Overdijk, eindredacteur
Jacob Catsstraat 40
1215 EZ Hilversum

Redactie

Renée Beekman
Doortje van Dijk
Dick Jonkers
Jelle Hogenbirk
Paul Keuning
Arda van der Lee
Rob Moolenbeek
Ruud Overdijk
Jeannette Tas

Ledenadministratie

ledenadministratie@vwggooi.conscribo.nl
Pieternel Vlasblom
Gaast 31
1274 AP Huizen
035-5261224

Advertenties

In overleg met de redactie

Drukkerij

Ten Herkel Loosdrecht

Inleveren kopij

Uiterlijk voor de 28ste van de maanden
maart, juli, oktober, december

Copyright

Het overnemen van artikelen is uitsluitend toegestaan na overleg met de redactie. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen te weigeren. De auteurs zijn zelf verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikelen en bijbehorend copyright van beeldmateriaal.

Omslagfoto's:

De foto op de vooromslag van het mannetje van de 'Huismus' is gemaakt door Jurriën Uiterwijk op 20 november 2022.

De foto van de 'Koperwiek' op de achteromslag is op 12 februari 2021 gemaakt door Hans Hover.

De Zwarte Stern

Pagina 8

Wat doet klimaatverandering met Gooise vogels?

Pagina 12

IJsvogels in Gooi en Vechtstreek: hotspot voor de mooiste vogel in Nederland

Pagina 24

INHOUD

Redactioneel	3
Van de voorzitter	4
In memoriam Leny Reddingius	5
Column: Krassen van een Gooise kijker	5
Zwarte Zwaan	6
Lies Visser bruggetje	6
Afscheid Francis Bakker	7
De bouw van een drijvende schuilhut	10
Slechtvalken ringen	16
De beste foto's van 2023 (2)	19
Weidevogels in Aetsveldsepolder	23
Van Betrokkenheid naar Bewustwording en Beschermen	28
Wat was interessant in de vogelbladen?	30
Boekbesprekingen	32
Column: De Zwarte	34
De Gierzwaluw in de westelijke Eempolders	35
VWG informatie	38
Adressenlijst	39

PROGRAMMA

Actuele programma-informatie vindt u op de website www.vwggooi.nl.

Via de nieuwsbrief maken wij nieuwe activiteiten en wijzigingen bekend.

Redactioneel

Verandering is vaak lastig – vooral als we er niet zelf voor hebben gekozen. Helaas is de wereld voortdurend aan verandering onderhevig en daar hebben wij soms grote moeite mee. Zijn we net ergens aan gewend, wijzigt er weer van alles. Daar gaat onze vertrouwde omgeving.

Soms denken mensen de oorzaak van bepaalde veranderingen aan te kunnen wijzen. Geheid zijn er dan anderen die het daarmee volkomen oneens zijn. Mede dankzij de instant (mis)communicatie via internet zijn de rapen dan snel gaar. Protesten, ingezonden stukken, hevige debatten, felle polemieken, demonstraties; alles wat we kunnen bedenken om ons ongenoegen met de gang van zaken kenbaar te maken komt voorbij.

Het milieu is zo'n onderwerp waarop mensen helemaal los kunnen gaan. Onze natuurlijke leefomgeving is in relatief korte tijd hard achteruit gegaan. Uitstoot van broeikasgassen leidt tot klimaatveranderingen waarvan de gevolgen nu al zichtbaar zijn, maar waarvan we de reikwijdte nog lang niet kunnen inschatten. Zaken als de uitstoot van giftige stoffen, gebruik van pesticiden, stikstofdepositie, grootschalige ontbossing en uitputting van landbouwgronden leiden tot een groot verlies van biodiversiteit.

Probleem is dat we heel veel nog niet weten. Neem bijvoorbeeld de stijging van de zeespiegel. Voor Nederland verwacht het Kennisprogramma Zeespiegelstijging op basis van klimaatscenario's van het KNMI uit 2014 een maximale stijging van een meter in 2100. Omdat veel van de processen die de ijskappen doen smelten nog onduidelijk zijn, zou dit echter (veel) meer kunnen zijn. Een continue monitoring van de verandering van de zeespiegel moet hier gedurende de komende decennia meer duidelijkheid in geven.

De veranderingen in het klimaat en het milieu hebben grote invloed op onze flora en fauna en daarmee ook direct op de vogels. In dit nummer staat een uitgebreid artikel van Hanneke Cusell waarin zij inventariseert welke invloed klimaatveranderingen hebben (gehad) op vogels en wat wij daarvan in Het Gooi (hebben) kunnen merken. Er komen verschillende observaties aan bod: verschuiven van populaties, wijzigende trekpatronen, de relatie tussen voedselaanbod en broedpatronen, toename van het aantal broedsels en zelfs de invloed van hevige regenval in het broedseizoen.

Er zijn ook andere zaken die grote invloed kunnen hebben op het leven van de vogels in onze omgeving. Bijvoorbeeld lokale verontreinigingen of aantasting van of zelfs afname van het leefgebied door wijzigingen in een bestemmingsplan, aanleg van nieuwe woonwijken en/of (water)wegen, of de ontwikkeling van natuurgebieden.

De mondiale klimaat- en milieuproblemen kunnen we alleen maar beïnvloeden door ervoor te zorgen dat onze individuele klimaat- en milieuoetafdruk zo klein mogelijk is (en door een politieke partij te kiezen die dat voor heel Nederland op de agenda zet). Lokaal hebben we echter veel meer mogelijkheden. Ga erop uit, kijk om je heen, deel je observaties en bespreek ze met elkaar. Zoals Piet Spoorenberg in dit nummer in het artikel 'Van Betrokkenheid naar Bewustwording en Beschermen' constateert, hebben we binnen de VWG Het Gooi en Omstreken veel kennis. Laten we die kennis inbrengen waar nodig en inzetten voor de bescherming van de vogels. Samen kunnen we veel doen.

Ruud Overdijk

Benen strekken en uitwaaien tijdens brainstormsessie

Van de voorzitter

Beste leden,

Allereerst wil ik mijn dank uitspreken dat ik de komende vier jaar jullie bestuursvoorzitter mag zijn en voor het door jullie in mij gestelde vertrouwen. Ik ga ervan uit dat we er samen vier goede jaren van maken waar de vogels in ons werkgebied heel veel aan zullen hebben. De wittebroodsweken zijn voorbij en daar zit je dan als nieuwbakken voorzitter voor je laptop je af te vragen hoe zal ik het nou eens aanpakken? Dit overdenkende schiet mij direct het idee te binnen dat wat 'van de voorzitter' komt moet bijdragen aan wat we als Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken willen zijn, hoe we gezien willen worden en vooral wat we voor de vogels in ons werkgebied kunnen doen.

Ik had het al over wittebroodsweken en die werden gevolgd door de vakantietijd die op dit moment ten einde loopt. Jullie hebben die tijd wellicht als stilletjes ervaren of ook even nergens aan gedacht. Het is immers vakantietijd. Die schijn bedriegt echter want achter de schermen gebeurt wel het een en ander. Inmiddels ligt De Korhaan weer

bij jullie op de (spreekwoordelijke) deurmat en kan het bestuur terugkijken op een geslaagde en vruchtbare jaarlijkse brainstormdag, gehouden op 16 augustus.

Tijdens de algemene ledenvergadering in maart heb ik het al kort aangestipt. Graag wil ik samen met het bestuur focussen op welke doelen wij als Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken willen nastreven, wat hiervoor nodig is, hoe wij dit willen aanpakken en last but not least, hoe wij dit organiseren. Zeg maar dat wij een document willen opstellen dat richting geeft aan wat wij met elkaar willen bereiken voor de vogels en waaraan wij tegelijkertijd kunnen aflezen dat wat we doen ook het juiste is. Noem het maar voorlopig het 'Werkplan Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken 2025 – 2030'. Een termijn van vijf jaar is best gebruikelijk voor een dergelijke onderneming. Je hebt dan voldoende tijd een en ander op te zetten, de effecten hiervan te beoordelen en zo nodig wat bij te sturen.

Tijdens een brainstormsessie wil het

bestuur hiervoor de contouren geschetst hebben. Het is nadrukkelijk de bedoeling de uitkomsten met jullie als leden te delen en in een ledenvergadering in het najaar met jullie te bespreken. Jullie opmerkingen en verbetervoorstellen willen we graag meenemen in een voorstel dat we tijdens de algemene ledenvergadering 2025 aan jullie ter besluitvorming zullen voorleggen. Hoe we jullie verder informeren over de voortgang van dit alles kunnen jullie in een van de eerstkomende nieuwsbrieven en op de website lezen.

En dan nog dit: de 'winkel' blijft tijdens de verbouwing gewoon open, maar mogelijkerwijs zullen we een aantal besluiten met de vermelding 'voorlopig' moeten nemen, want uiteindelijk moeten we ervoor zorgen dat de puzzel naadloos in elkaar past.

Met vriendelijke groet,

Andreas Grunwald

In memoriam Leny Reddingius

Paul van der Poel

Op 23 juli 2024 is Leny Reddingius overleden op de leeftijd van 95 jaar. Van de huidige leden van onze vogelwerkgroep zullen niet er niet veel zijn die haar gekend hebben. Leny was een van de eerste leden en had een enorm aandeel – samen met haar man Jan – bij de vervaardiging van de Korhaan. Zij stencilden de pagina's, waarna 's avonds diverse leden van de VWG kwamen helpen de bladen te bundelen en samen te nieten. Na afloop werd er dan een frisdrankje en wijntje "van de Chemische" gedronken. Toen er begonnen werd met de Eempoldertellingen, was zij weer gastvrij en konden we bij haar thuis de telroosters samenstellen. Leny was jarenlang spreker bij de vogelherkenningscursus en deelnemer aan allerlei vogeltellingen. Toen in 1994 binnen de VWG controversie ontstond rond de beperking van het

aantal knobbelzwanen zegde zij haar lidmaatschap op (o.a. De Korhaan 28(5) 144). De laatste tijd gaf zij aan dat ze spijt had van deze beslissing, die uit emotie en principe voort was gekomen. Met het terugtreden eindigde haar bijdragen over ontvangen literatuur in De Korhaan, die zij vanaf 1981 verzorgde. Zij bleef nog lange tijd actief in de ledengroep van Natuurmonumenten (verbod op doden van vangsten in eendenkooien) en bij Kritisch Faunabeheer (o.a. rond de Hubertusmis in Naarden). Leny is nog lange tijd doorgegaan met het tellen van de nesten van huiszwaluwen in Naarden. Toen het fysiek te zwaar werd, vond zij een opvolger in Mieke Olijhoek. Bij ieder bezoek informeerde Leny naar oudgedienden van de VWG. Tot aan het eind was Leny gastvrij en opgewekt en accepteerde de beperkingen die haar leven gaandeweg ondergingen.

Leny Reddingius

Krassen van een Gooise kijker

Binnen de Vogelwerkgroep houdt een aantal leden, al dan niet deel uitmakend van het vogelringstation, zich bezig met het vangen en ringen van wilde vogels voor wetenschappelijk onderzoek, beleid en bescherming. Terugmeldingen van geringde exemplaren leveren gegevens op over trek, reproductie en overleving van vogels.

Oehoe nuttigt Buizerd

Een bijzondere melding was de vondst op 18 mei 2024 van een ring die werd aangetroffen in een braakbal onder het nest van een Oehoe op een landgoed in Ede. De ring bleek op 15 juni 2009 om de poot van een toen nog jonge Buizerd te zijn gelegd door een van de Gooise ringers bij een nest in Soest. Hemelsbreed was de afstand tussen de ringplek en vindplaats niet zo groot; die bedroeg iets meer dan 28 kilometer. De Buizerd is iets meer dan zestien jaar oud geworden. Dat is voor de soort een aanzienlijke leeftijd, slechts 2,5% wordt

ouder dan vijftien jaar. Het gezegde "Zo oud als Metusalem" zou voor deze oude knar van toepassing kunnen zijn. Is de aanwezigheid van de Buizerd als voedselbron voor de Oehoe bijzonder? Qua grootte verschillen zij niet zo veel, al is de uil wat forser van bouw. Voor laatstgenoemde zal het wellicht een hele kluit zijn geweest om de roofvogel te overmeesteren. Onderzoek heeft uitgewezen dat de Oehoe een breed scala aan prooidieren exploiteert. Daaronder bevinden zich minstens 59 zoogdiersoorten – met daarbij als grootste de vos – en maar liefst 171

soorten vogels. Verder nog een grote diversiteit aan insecten, regenwormen, slakken, reptielen en amfibieën. We zullen vast en zeker in de toekomst nog wel meer van Oehoes gaan merken. Vanuit Zuid-Limburg en Duitsland rukken ze langzaam maar zeker op. In 2022 zijn in Nederland 46 roepende exemplaren gesignaleerd. Er wordt verondersteld dat ze in ons land vaker in bossen zullen gaan broeden. Bemoedigend voor het Gooi, dat er dit jaar een exemplaar is gesignaleerd in het bosgebied van de Zwarte Berg, dat beheerd wordt door het Goois Natuurreservaat.

Buizerd | Doortje van Dijk

Zwarte zwaan

Ina Ansems

Het is inmiddels 26 jaren geleden dat ik met vrienden met mijn boot, een Doerak 700, op de plas de Wijde Blik in Kortenhoef begon met varen. Mijn boot ligt in een jachthaven bij de Wijde Blik. Het varen is altijd weer een genot, het verveelt nooit. Het weer en de natuur spelen hierbij voor mij een grote rol. Ik geef er de voorkeur aan te varen in de zon.

De Wijde Blik straalt rust uit en het is nooit te druk in mijn beleving. De natuur en de vogels geven mij een heerlijk ontspannen gevoel. Ieder jaar zijn er ook Knobbelzwanen, uiteraard vaak met pullen. Prachtig, moeder voor, vader achter en daartussen soms negen kleintjes. Het is een genot om dit te zien. 2024 is een slecht vaarjaar, regen, wind, regen en nog eens regen, er leek geen

einde aan te komen. Maar 18 juli 2024 was echter een mooie vaardag. Ik ging met vrienden naar de boot. Eindelijk was er zon en weinig wind. We begonnen de tocht richting Lambertzkade. Ik stond aan het roer en zag in de verte een zwarte bol. Dichterbij gekomen zag ik tot mijn verwondering dat het een Zwarte Zwaan was, heel bijzonder en eerlijk gezegd had ik in al die jaren nooit eerder een Zwarte Zwaan gezien. Mijn vrienden namen foto's en ik kon met de boot redelijk dichtbij komen. Het leek alsof de zwaan op wacht stond. Hij dobberde wat heen en weer, was op zijn hoede, mooi om te zien. Wellicht heeft de zwaan ook kleintjes, ik ga als het mooi weer is terugvaren naar de Lambertzkade om te kijken.

*De Zwarte Zwaan bij de Lambertzkade
Ina Ansems*

Bruggetje genoemd naar Lies Visser

Rob van Veen

Lies Visser was lid van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken. Een aantal jaren geleden heeft een bruggetje in het Sarphatipark in Amsterdam Zuid haar naam gekregen: de Lies Visserbrug. Een brug in Amsterdam die jouw naam krijgt wil heel veel zeggen over wie je was. Vele van onze vogelwerkgroepleden zullen zich haar wel kunnen herinneren als ze mee was met de weekenden. Ze was dan ook echt

aanwezig. Haar karakter wordt ook tot uiting gebracht met de tekst op het bruggetje. De naam Lies Visser staat symbool voor de vele onverzettelijke bewoners die pal hebben gestaan voor het behoud van de wijk De Pijp zoals die nu nog is. Zij moet haast wel leiderschap hebben genomen. Het is mooi dat zij lid was bij onze vogelwerkgroep.

Het bruggetje (l) dat naar Lies Visser is genoemd en het bijbehorende naambord (r) | Rob van Veen

Francis in gesprek met de deelnemers | Joke van Velsen

Afscheid Francis Bakker

Mieke Pieren-Olijhoek

Toen Conny Leijdekker in 2011 aangaf te willen stoppen met het coördineren van de Vogelherkenningscursus en vroeg of er wellicht iemand onder de cursisten was die dat zou willen overnemen, stak er één haar hand op: Francis Bakker. Zo kwam het dat Francis ons aanspreekpunt werd bij de cursus. Ze gaf meteen aan: 'Ik ga het niet zo lang doen hoor...', maar het beviel haar blijkbaar zo goed dat ze het toch ruim twaalf jaar heeft gedaan. In die periode is het een en ander aangepast en veranderd in de opzet van de cursus. Daarin speelde zij een grote rol. Ook heeft ze ons door de coronajaren heen geloodst. Dat was niet makkelijk, maar daardoor konden we in 2023 een geheel nieuwe start maken. We begonnen ineens met een volledig nieuwe groep. Daardoor konden we de cursus van het najaar beter laten aansluiten op het voorjaar en er zo een geheel van maken! Dat was een goed idee van Francis. Afgelopen voorjaarscursus heeft ze afscheid van ons genomen. Tijdens de laatste avond was er een delegatie van het bestuur om haar in het zonnetje te zetten.

Wij hebben het als team op onze evaluatie nog eens overgedaan en haar een paar leuke toepasselijke cadeautjes gegeven. We zijn haar dankbaar voor wat ze voor de cursus heeft betekend en we gaan haar missen! Guus Proost en Olivier van de Kolk hebben haar taken overgenomen.

Silhouet Rode Wouw, de lievelingsvogel van Francis

Francis op haar 'vaste plekje' achter in de zaal | Joke van Velsen

Voorzitter Andreas Grunwald bedankt Francis | Joke van Velsen

Zwarte Stern, 11 juni 2024, Zouweboezem | Rob Prinzen

Zwarte Stern voert visje aan kuiken, 23 juni 2024, Kockengen | Andreas Grunwald

Zwarte Stern, 4 juni 2023, Kortenhoef | Rinze van Rossum

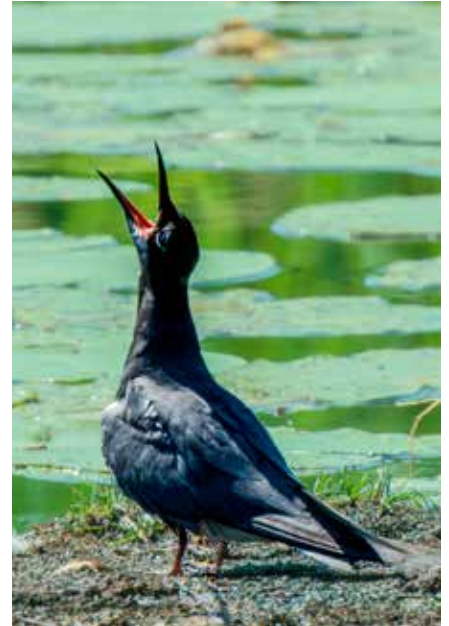
De Zwarte Stern

Chlidonias niger

Paul Keuning

De soort staat bij Sovon te boek als 'bedreigd'. Daar wordt pas het etiket 'ernstig' aan toegevoegd wanneer het aantal broedgevallen onder de vijftig per jaar zakt. Zo ver is het nog lang niet. Het aantal broedgevallen van deze zomergast is gedaald van vierduizend in 1975 naar ruim duizend nu, waarbij de Zwarte Stern sterk afhankelijk is van menselijk ingrijpen voor het creëren van broedplekken. De aanhoudend dalende tendens kon alleen worden gekeerd door beleid gericht op bescherming. Vlotjes aanleggen heeft zeker geholpen, maar de Zwarte Stern heeft ook behoefte aan dynamiek in de waterstand. Daardoor zal er meer jonge vis voorradig zijn, het basisvoer voor de nestjongen.

Zwarte Stern, 25 juni 2023, Kockengen
Etienne Kennis

Deze moerasstern is aangewezen op in ondiep water drijvende waterplanten. De Zwarte Stern bouwt graag zijn nest op droogvallende moddereilandjes, drijvende wortelstokken en ander opgehoopt drijvend dood plantenmateriaal. Door schaarste aan dit soort natuurlijke vlotjes zijn vogelliefhebbers ze een handje gaan helpen. Gevolg is dat nu 95 procent van alle nesten wordt gebouwd op door mensen uitgelegde vlotjes.

Uiterlijke kenmerken

Hij heet 'Zwarte' Stern, maar dat geldt alleen voor de kop en zijn lijf en de poten, althans in zijn zomerkleed. De rug is daarbij donkergrijs en de vleugels lichtgrijs. Maar let ook op het vlieggedrag. In tegenstelling tot de andere sternsoorten, hebben

de moerassterns met de wat bredere vleugels een veel tragere, schommelende vlucht.

Waarnemingen in onze omgeving

Loosdrechtse Plassen, met name de Vijfde Plas, is de dichtstbijzijnde plek om de Zwarte Stern bij de nesten bezig te zien. Soms kan je de Zwarte Stern als doortrekker op diverse plekken in ons werkgebied zien. Boswachter Angelique Aerts (Natuurmonumenten) vertelde in een interview in de Gooi & Eemlander (17-11-21) dat het landschap aan de noordkant van het Naardermeer meer open is gemaakt. Watersnippen en het Bokje hadden dit snel in de gaten, maar de Zwarte Stern wacht nog even af. Zit er te weinig dynamiek in het Grote Meer? Er waren wel vlotjes uitgezet.

Zwarte Stern, 20 juni 2024, Westbroek | Sietse van Hemert

Natuur in onze cultuur

Een terechte vraag is: *Zijn we nog wel op een natuurlijke manier bezig met vogelbescherming wanneer een vogelsoort praktisch uitsluitend nestelt op door mensenhanden aangelegde vlotjes?* Zonder intensieve, menselijke steun zou het in Nederland snel gedaan zijn met de Zwarte Stern als broedvogel, terwijl de soort Europees gezien geen gevaar loopt.

Die vraag *Is dit nog wel natuur?* werd ook gesteld bij de herintroductie van de Ooievaar zestig jaar geleden. En hoe zou het de weidevogels vergaan zijn, zonder een collectief van boeren en vrijwilligers? Het hoge grondwaterpeil, waarvan de Grutto en de Tureluur profiteren, is ook een vorm van menselijk ingrijpen. Mooi toch, dat we de vogels soms ook een duwtje in de rug kunnen geven!

Bronnen:

- Jonkers, D.A. e.a. (1987). Vogels tussen Vecht en Eem. Vogelwerkgroep Het Gooi en omstreken.
- Svensson, L. (2021). ANWB Vogelgids van Europa. Kosmos uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Sovon. (2018). Vogelatlas van Nederland. Kosmos uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Gooi & Eemlander 17-11-2021. interview A. Aerts, Natuurmonumenten.

Dodaars vanuit drijfhut, Flevoland | Jan van Gastel

De bouw van een drijvende schuilhut

Jan van Gastel

Fotografen halen soms vreemde toeren uit om mooie vogelfoto's te kunnen maken. Voor een echte vogelaar is het daarbij van groot belang de vogels in hun natuurlijke habitat niet te verstoren. Vaak fotograferen ze daarom vanuit een schuilhut. Om watervogels 'op niveau' te fotograferen bouwde Jan van Gastel een drijvende versie.

Het zal misschien een kwestie van smaak zijn, maar voor het maken van aansprekende foto's van vogels is het belangrijk je op hetzelfde niveau te begeven als de vogel. Zit die op een object waarvan de bovenkant zich op ongeveer ooghoogte bevindt, dan is dat geen probleem. Bij vogels die op grondniveau verblijven is het echter lastiger. Je moet dan op je buik gaan liggen of je camera zo opstellen dat je ze zittend op het scherm of een op de camera geplaatste monitor kunt bekijken. Voor op het water verblijvende vogels zoals dodaars, futen, eenden en dergelijke is het vaak nog lastiger. Als de wal zich op ongeveer gelijke hoogte bevindt als het water en de vogels niet te ver van de kant zitten, kun je de hierboven vermelde strategie nog wel toepassen. Is dat niet het geval dan zul je het water in moeten.

Standpunt

Het verschil tussen foto's genomen vanaf een hoger standpunt en die van

vlak boven het wateroppervlak wordt duidelijk als we foto 1 en foto 2 met elkaar vergelijken. Beide foto's zijn genomen bij de Huizer pier, foto 1 vanaf de kant (zittend op een krukje), foto 2 vanuit mijn drijvende schuilhut. Omdat foto 1 vanaf een wat hoger standpunt is genomen is er geen andere achtergrond dan het water. Rondom de vogels is overal water, dat er behoudens een lichte vervaging achter hen overal ongeveer hetzelfde uitziet. Op foto 2 zien we als we langs de futen heen kijken wel een achtergrond die afwijkt van het water, namelijk de begroeiing wat verderop. De kleurschakeringen in de achtergrond zijn duidelijk te zien en weerspiegelen deels in het water, waardoor dit zelf wat minder zichtbaar is. De foto wordt hierdoor kleurrijker. Een andere reden dat het water minder opvalt is het feit dat alleen een smal streepje ter hoogte van het raakvlak met de vogels in focus is. Voor en achter de vogels vervaagt het heel snel sterk, terwijl bij foto 1 zowel het water voor als achter de vogels in focus of nabij focus is.

Drijfhut

Het water ingaan om te fotograferen kan met een waadpak, maar wil je echt onherkenbaar zijn voor de vogels en er dichtbij komen, dan is een drijvende schuilhut een uitkomst. Je kunt zo'n drijfhut zien als een drijvend statief met een schuiltentje erboven.

Uiteraard kun je een drijvende schuilhut kopen en wel voor rond de € 675.

Voor ongeveer een derde van de prijs of minder kun je hem echter ook zelf bouwen en dan ook nog geheel naar je eigen wens. Op internet zijn volop voorbeelden te vinden van hoe je dat kunt doen. Moeilijk is het niet want de toleranties voor bouwfouten zijn heel groot. Het steekt nooit op een paar millimeter en meestal niet op een centimeter.

De drijver

De drijver wordt vaak gemaakt van XPS hardschuim, maar ook wel van PVC buizen of in de handel zijnde langwerpige opblaasbare luchtzakken. Elk materiaal heeft zijn voor- en nadelen.

Ik heb de drijver van mijn drijfhut gemaakt van 125 mm diameter PVC buis. Aan beide zijkanten een buis van een meter en aan de voorkant een buis van 600 mm, met de andere twee tot een U-vorm verbonden middels 90° bochten. Tussen de buizen komt het houten platform voor de camera, waarop de camera in het zwaartepunt van het totaal wordt bevestigd. Om een wat lager camerastandpunt te krijgen heb ik mijn camera opgehangen in een houten 'beugel', waardoor de lens nu 12 cm boven het wateroppervlak zit.

Om het drijfvermogen te bepalen heb ik de wet van Archimedes toegepast: de opwaartse kracht is gelijk aan het gewicht van de verplaatste vloeistof. De luchtinhoud van mijn drijvers is afgerond 29 liter dus als ze volledig onder water zouden liggen wordt die hoeveelheid water verplaatst. Daarmee kunnen ze 29 kilo boven water houden. Het totale gewicht van de drijfhut inclusief camera is 14 kilo. Dus heb ik 15 kilo aan drijfvermogen over en steekt iets meer dan de helft van mijn drijver boven water uit. Dit resterend drijfvermogen is handig - en ruim voldoende gebleken - voor het geval ik eens een misstap doe en even op het platform moet leunen.

1

Baltse futen vanaf hoger standpunt (zittend op krukje) gefotografeerd, Huizer pier | Jan van Gastel

2

Baltse futen op gelijke hoogte gefotografeerd vanuit drijfhut, Huizer pier | Jan van Gastel

Drijfhut zonder (l) en met (r) camouflagetent

Ik ben erg tevreden over de drijfhut. Alles werkt zoals bedoeld en de vogels komen dichtbij. Ze kijken wel naar de hut, maar worden er niet door afgeschrikt, zolang je maar stil staat of langzame bewegingen maakt. En ik kan in een ontspannen houding foto's maken. Bekijk de korte video van de bouw via deze link: <https://www.youtube.com/watch?v=hOGuicFDv3o&t=4s>.

Beugel waarin de camera hangt.
 Via **externe monitor** gemonteerd op hotshoe van en met een kabel verbonden met de camera kun je het beeld van de camera zien.
Voordeel: monitor is veel groter, geeft (instelbaar) veel lichter beeld en zit een stuk hoger dan het schermje van de camera. Zo kun je staand foto's maken en hoef je niet in een ongemakkelijke houding te gaan liggen of zitten om door de zoeker te kijken.
Zwarte elastieken voor bevestigen camouflagenet aan drijver voorzijde van 600 mm diameter **PVC buis**.

Hoogte tentje: 110 cm
 Hoger dan andere drijfhutten
Voordeel: vanaf iets meer dan kniediep water kan ik rechtop blijven staan en hoef ik niet op mijn knieën te gaan zitten of bukkend rond te lopen.
Camouflagenet
 Over de achterkant ligt een extra stuk van dit net met daaraan een stuk zwarte voeringstof genaaid, zodat de vogels er niet van voor naar achter doorheen kunnen kijken en mij kunnen zien.
10 minuten
 Zowel het in elkaar zetten als het afbouwen van het geheel duurt ongeveer 10 minuten.
Platform 12 mm dik berkenmultiplex 84 x 61 cm
Gaten in multiplex om gewicht te besparen
 Met **witte riempjes** is het platform aan drijvers bevestigd

Door toenemende droogte in het Middellandse Zeegebied heeft de Bijeneter zich nu ook in ons land gevestigd. Deze foto is in 2022 in Frankrijk gemaakt | Hugo Weenen

Wat doet klimaatverandering met Gooise vogels?

Hanneke Cusell

Over de hele wereld is sprake van klimaatverandering en dit heeft grote invloed op de flora en de fauna. Wat betekent dit voor Nederland en dan met name voor de vogels? En wat merken we daarvan in het Gooi? Hanneke Cusell dook in de literatuur om een globaal beeld te krijgen van deze complexe materie. Ze combineerde dit met ervaringen en bevindingen van mensen bij het Vogelringstation Oud Valkeveen, de werkgroep Eempoldertellingen, de werkgroep Nestkasten en de IJsvogelwerkgroep.

In Nederland krijgen we te maken met steeds zachtere en nattere winters en warmere voorjaren. Onze zomers worden heter en droger en de kans op weersextremen, zoals hevige regenbuien en storm neemt toe. De afgelopen veertig jaar is de gemiddelde jaartemperatuur in De Bilt ongeveer 1,5 °C gestegen. Kortom: ook in Nederland verandert het klimaat en die ontwikkeling zal zich de komende decennia voortzetten. Dit heeft natuurlijk grote gevolgen, ook voor vogels. Het kan effect hebben op de geschiktheid van een locatie voor populaties, op de trekpatronen, maar ook op de relatie tussen de broedcyclus en de voedselbeschikbaarheid en op het aantal broedsels per jaar.

Door de stijgende temperaturen en veranderingen in neerslagpatronen worden sommige regio's minder geschikt voor bepaalde vogelsoorten. De klimaatgordels schuiven op en veel vogelsoorten op het noordelijk halfrond verschuiven hun leefgebied noordoostwaarts. Vogelbescherming Nederland (2021) geeft aan dat in Nederland diverse soorten vogels richting het noorden verdwijnen, zoals Matkop, Zwarte Specht, Nonnetje, Kanoet en zelfs een gewone soort als de Fitis. Voor andere noordelijke soorten is de noodzaak om naar ons land te trekken en daar te overwinteren verminderd. Zo zijn de ooit zo indrukwekkende stromen trekkende

Bonte Kraaien verdwenen. Andere soorten die door toenemende droogte in het Middellandse Zeegebied hun leefgebied kwijtraken, rukken op naar het noorden. Dat zijn dus nieuwkomers die zich uit het zuiden in ons land gevestigd hebben. Voorbeelden zijn Bijeneter, Kleine Zilverreiger en Cetti's Zanger.

Bij het Vogelringstation Oud Valkeveen, waar vooral vogelsoorten van moeras en struweel worden geringd, herkennen Harry de Rooij en Rudy Schippers dit verschijnsel wel. De Cetti's Zanger is inderdaad de grote nieuwkomer. Deze soort kende al eerder een influx, maar heeft zich hier vanaf 2018 echt gevestigd en is nu gedurende het

hele jaar aanwezig. Vorig jaar zijn er bijna honderd vogels geringd. De Fitis daarentegen, die vroeger heel algemeen was, zie je nu nog maar weinig. Rudy: "Je mag blij zijn als je er nu eentje in je handen hebt."

Voor de Eempolders kan Jan Mooij de veranderingen op basis van vijftig jaar Eempoldertellingen nauwkeurig volgen. Zo zag hij de Bonte Kraai verdwijnen en de Kleine Zwaan eerst opkomen en nu weer in aantallen afnemen. Het verdwijnen van de Bonte Kraai als wintergast lijkt veroorzaakt te zijn door het warmer worden van het broedgebied. De afname van de

De Bonte Kraai is als wintergast uit ons land verdwenen, 30 mei 2022 | Katinka Mann

Kleine Zwaan komt onder meer door de klimaatverandering. Deze vogels blijven steeds meer ten oosten van Nederland in Denemarken en het voormalige Oost-Duitsland hangen, omdat daar door de opwarming van de aarde meer voedsel te vinden is dan voorheen (Mooij, 2023b).

De Grote Zilverreiger, oorspronkelijk een zuidelijke soort, heeft zijn overwinteringsgebied naar het noorden opgeschoven. In 1999 is deze voor het eerst gezien; nu zijn in de Eempolders een stuk of tien exemplaren per jaar heel gewoon en is hij tegenwoordig een broedvogel in ons land. Ook de Steltkluut die vroeger zeldzaam was, wordt tegenwoordig regelmatig in de Eempolders gezien.

Trekpatronen veranderen

Veel soorten zomervogels blijken tegenwoordig eerder in ons land te arriveren dan enkele tientallen jaren geleden. Volgens Sovon (Foppen) varieert de mate van vervroeging van enkele dagen tot enkele weken. Zo werden de eerste Boerenzwaluwen in de jaren zeventig in de laatste dagen

van maart en de eerste dagen van april gemeld; tegenwoordig is dat echter half maart: twee weken eerder. Daarnaast zorgen de zachtere winters ervoor dat vogels in het najaar minder vaak wegtrekken omdat zij in het broedgebied nog voldoende voedsel kunnen vinden. Zo blijven oudere ooievaars bij zachtere winters vaak hier. Anderzijds komen ganzen in de winter hier juist overwinteren. Maar omdat voedselpieken in hun broedgebied in het noorden door opwarming eerder optreden, wordt het voor hen steeds lastiger om de trek goed te plannen. Sommige soorten vinden het in Nederland zo prettig dat ze hier blijven.

In de Eempolders werden in het begin van de tellingen nog geen 100.000 vogels per jaar waargenomen, nu zijn het er regelmatig meer dan 300.000 (Mooij, 2023a). Die toename komt vooral door de enorme groei van het aantal ganzen en zwanen. Het aantal in Nederland overwinterende ganzen is in de loop van de afgelopen vijftig jaar dan ook aanzienlijk gegroeid. Opvallend is de toename van het aantal exoten Nijlgans en Canadese Gans.

Harry de Rooij van het Vogelringstation meldt dat de Zwartkop, die in Marokko overwintert, vroeger minder algemeen was dan tegenwoordig. Hij overwintert nu ook in Nederland en is bijna een standvogel geworden.

Relatie broedcyclus – voedselaanbod verandert

Door de gemiddeld zachtere winters en warmere voorjaren lopen bomen eerder uit, worden insecten eerder actief en is de rupsenpiek steeds vroeger. De rupsenpiek valt inmiddels twee weken eerder (Foppen, Sovon). Voor broedvogels is het van levensbelang om hierop in te spelen. Ze moeten er immers voor zorgen dat de broedtijd een beetje synchroon loopt met de piek in het voedselaanbod. Veel soorten doen dat ook. Gegevens van Sovon laten zien dat de gemiddelde start van de eerste eileg van 45 vogelsoorten tussen 1985 en 2005 een week naar voren is verschoven: van 11 mei naar 4 mei.

De mogelijkheden voor broedvogels om zich aan de veranderende klimaatomstandigheden aan te

passen zijn echter beperkt. Het team van Christian Both, hoogleraar in de Dierecologie aan de Rijksuniversiteit Groningen, zocht dat uit voor de Bonte Vliegenvanger. Deze vogels komen tegenwoordig iets vroeger aan dan enkele decennia geleden en gaan sneller dan voorheen over tot nestbouw en eileg. Maar deze aanpassingen zijn niet voldoende gebleken om het moment van voedselaanbod en voedselbehoefte perfect te synchroniseren (Jeninga & Meulepas, 2023).

Een ander voorbeeld zijn de Koolmezen, waar Kees van Oers van het NIOO (Nederlands Instituut voor Ecologie) over vertelde (Oers & Jenninga, 2023). Sinds 1990 leggen Koolmezen ten opzichte van de rupsenpiek hun eieren net iets te laat. Voorheen legden ze iets te vroeg, maar dat is eigenlijk beter want dan kan er een broedstop plaatsvinden.

Afname van een populatie kan ook te maken hebben met het voedselaanbod in het overwinteringsgebied. Bij het Vogelringstation constateert Harry de Rooij bijvoorbeeld dat er de afgelopen jaren een duidelijke teruggang was in het aantal Grasmussen. Dit heeft volgens hem waarschijnlijk te maken met zowel het voedselaanbod tijdens de overwintering in de Sahel (als het daar heel droog en heet is, zijn daar weinig insecten, waardoor er meer vogelsterfte is), als beschikbaarheid van insecten hier. Tegenwoordig is de Sahel alweer een stuk vochtiger en zijn de pieken en dalen in de aantallen Grasmussen op het ringstation vergelijkbaar met veel andere soorten.

Ook constateert Harry de Rooij, die tot 2023 zo'n 250 nestkasten controleerde, dat Koolmezen en Bonte Vliegenvangers eerder komen en zo'n twee weken eerder broeden dan vroeger. Veel hangt echter af van het weer in maart en april. De werkgroep Nestkasten die al sinds 1987 nestkasten in het Gooi controleert, kan uit de lange reeks gegevens zien dat de Bonte Vliegenvanger daar sinds 2010 steeds vaker broedt.

Meer broedsels

Door de opwarming van de aarde kunnen vogels eerder gaan broeden. Zo is bij de Koolmees het legbegin sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw vervroegd. Dat geldt ook voor

De Steltkluut wordt tegenwoordig steeds vaker in de Eempolders gezien. Eemdijk, 16 juli 2023 | Marcel Pomp

bijvoorbeeld Pimpelmees, Boomklever en Bonte Vliegenvanger. Maar eerder broeden betekent niet in alle gevallen ook een toename van het aantal broedsels per jaar. Dat is namelijk ook afhankelijk van het beschikbare voedsel. De Bonte Vliegenvanger lijkt tegenwoordig iets vaker een tweede broedsel te produceren, zoals uit het onderzoek van Christiaan Both naar de invloed van klimaatverandering op deze soort naar voren komt (Jeninga & Meulepas, 2023).

Bij de IJsvogels lijkt er duidelijk sprake van meer broedsels. De IJsvogelwerkgroep houdt vanaf 1995 jaarlijks bij hoeveel ijsvogelbroedparen er aanwezig zijn in het werkgebied. Tot 2012 waren twee broedsels normaal, terwijl ongeveer 10% een derde broedsel had. Dit was overeenkomstig gegevens in de literatuur over derde broedsels bij de Europese IJsvogel. Maar nu (van 2012 tot 2023) heeft ongeveer 50% een derde broedsel. In 2015 werd er zelfs een eerste vierde broedsel vastgesteld, en daarna is dat nog zes keer voorgekomen (Harder, 2023). Volgens deze auteur is het aannemelijk dat deze toename van derde en zelfs vierde broedsels het gevolg is van de opwarming van de aarde. Door de zachtere winters is het oppervlaktewater minder koud en warmt het eerder op, met als gevolg dat

kleine visjes eerder boven in het water aanwezig zijn. Dat is gunstig voor net geboren IJsvogels. Daardoor kunnen IJsvogels eerder beginnen met broeden en schakelen ze over van twee naar drie broedsels in een seizoen. Door de toename van broedsels zijn er meer broedparen in de regio en in Nederland en kunnen IJsvogels na een strenge winter de stand sneller herstellen. Voor de IJsvogel is het effect van de klimaatverandering dus positief.

Effect van langdurige en hevige neerslag

Afgelopen mei was met gemiddeld 128 mm neerslag de natste meimaand in Nederland ooit gemeten. Volgens Vogelbescherming werd het broedseizoen van vogels ernstig verstoord door de relatief koude en natte omstandigheden. Die maakten het voor de oudervogels moeilijk om hun jongen warm te houden en te voeden. De regenval beïnvloedde daarnaast ook de beschikbaarheid van voedsel. Insecten, een belangrijke voedselbron voor veel vogels, kruipen door een lagere temperatuur weg bij regen. Ook zijn in het oosten van het land door het hoge water in mei heel veel nesten van de Oeverzwaluw ondergelopen (Vogelbescherming, 2024).

Bij het Vogelringstation constateren Harry de Rooij en Rudy Schippers dat storm en veel regen ook nadelige effecten kunnen hebben op de Kleine Karekieten. In het voorjaar van 2016 sloeg daardoor het riet plat, met als gevolg dat vogels niet bij hun nesten konden komen en geen voedsel voor de jongen konden vinden. Toen het weer droog was, kwam het riet weer overeind en was er weer eten, maar er was duidelijk een achterstand, te zien aan de groeistreepjes in de veren. In 2016 is dit tweemaal gebeurd. De jonge vogels waren daardoor ernstig verzwakt. Harry: “Gemiddeld worden er 55 Kleine Karekieten terug gevangen, maar uit 2016 is er maar eentje terug gevangen. In feite is het hele broedjaar 2016 verloren gegaan.” Volgens Rudy is dat ook dit jaar gebeurd. “Door het natte weer slaat het riet plat en komen de nesten van de Kleine Karekieten ondersteboven te hangen. De jongen komen dan in het water terecht en als ze het al overleven, hebben ze heel gauw een longontsteking.”

De recente langdurige vochtige periodes met soms zware regens zijn ook voor veel insecten nadelig. Dat leidt volgens Rudy mede tot een verdere achteruitgang van insectenetende zangvogels. Die leden toch al onder de

dramatische achteruitgang van heel veel insectenpopulaties als gevolg van de voor landbouw gebruikte bestrijdingsmiddelen.

Aan de andere kant zien Rudy en Harry dat er nu meer Zanglijsters voorkomen dan tien jaar geleden. Ook dat zou een gevolg kunnen zijn van klimaatverandering: het wordt natter en daardoor zijn er meer slakken en die eten de Zanglijsters graag, vooral huisjesslakken maar ook naaktslakken.

Uiteindelijke impact onzeker

Naast de geschetste gevolgen heeft de klimaatverandering ook nog op een andere manier tot gevolg dat vogels zich moeten aanpassen. Vanwege de klimaatverandering zullen naar verwachting de mensen het land anders gaan gebruiken, bijvoorbeeld met andere landbouw. Verder komen de vogels als ze naar nieuwe gebieden moeten verhuizen, in contact met voor hen nieuwe parasieten, predatoren, prooi en concurrenten. Vogels moeten zich dus voortdurend aanpassen aan een snel veranderende omgeving. Wat de uiteindelijke impact op de vogelsoorten zal zijn, weten we echter pas over enkele decennia.

Bronnen:

- Harder, J. (2023, 11 februari). Klimaatadaptatie bij IJsvogels, van 2 naar 3 broedsels? Verslag Vierde Landelijke IJsvogeldag Tilburg, 12-15.
- Jeninga, C. & Meulepas H. (2023). Nut en noodzaak van nestkasten. Korhaan 57(2), 13-14.
- Lucassen, D. (2019, 22 januari). Klimaatbericht Vogels in beweging door klimaatverandering. KNMI-klimaatbericht. Geraadpleegd op 9 augustus 2024 van <https://www.knmi.nl/over-het-knmi/nieuws/vogels-in-beweging-door-klimaatverandering>
- Mooij, J. (2023a). Vijftig jaar Eempoldertellingen: wat is er gebeurd? Korhaan 57(1), 33-37.
- Mooij, J. (2023b). De zwanenzang van de Kleine Zwaan in de westelijke Eempolders Korhaan 57(2), 38-40.
- Oers, K. van & Jeninga, C. (2023). Kijkje in het Nestkast Onderzoek van het NIOO. Korhaan 57(2), 44-45.
- Foppen, R. Klimaatverandering. Sovon. Geraadpleegd op 9 augustus 2024 van <https://www.sovon.nl/onderzoek/onderzoeksthemas/beleidsadvisering/klimaatverandering>
- Vogelbescherming. (2021, 11 augustus). Conclusies IPCC-rapport over klimaatverandering ook dramatisch voor vogels. Geraadpleegd op 9 augustus 2024 van <https://www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/conclusies-ipcc-rapport-over-klimaatverandering-ook-dramatisch-voor-vogels>
- Brand, J. (2023, 9 oktober). Klimaatscenario's geen goed nieuws voor vogels. Geraadpleegd op 9 augustus 2024 van <https://www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/klimaatscenario-s-geen-goed-nieuws-voor-vogels>
- Vogelbescherming Nederland. (2024, 19 juni). Aanzienlijke effecten op vogels van de vele regen. Geraadpleegd op 9 augustus 2024 van <https://www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/aanzienlijke-effecten-op-vogels-van-de-vele-regen>

*De Fitis lijkt langzaam meer naar het noorden te trekken en uit Nederland te verdwijnen.
22 juni 2017 | Katinka Mann*

Slechtvalken ringen in de Onze-Lieve-Vrouwetoren in Amersfoort

Jaap van de Kamp

Op een helaas regenachtige namiddag in mei mocht ik getuige zijn van het ringen van jonge Slechtvalken in de OLV-toren in Amersfoort. De leiding was in handen van Jan Noorman en zijn compagnon Henny de Bruin, twee geweldige vrijwilligers die sinds jaar en dag nauw betrokken zijn bij de slechtvalkenkist in de OLV-toren.

Samen met nog een enthousiaste vogelaar beklommen we de tweehonderdvijftig, door de eeuwen heen uitgesleten, traptreden van de toren. Dat bleek een helse klim, waarbij mij het besef bekreep dat je erg je best moet doen om dicht bij de hemel te komen. Mede omdat de treden niet heel erg gelijk van grootte en hoogte waren en de doorgang erg nauw. De Slechtvalken zaten op de derde omloop, zo'n vijftig meter boven de grond. Eenmaal buiten aangekomen, hoorden we mevrouw Slechtvalk, volgens de boeken heel 'charmant' 1PF genaamd, luid krijsend om de toren vliegen. We waren reeds gesignaleerd. Jan vertelde dat er eerder op deze bewuste woensdagmiddag nog toeristen in de toren waren geklommen, maar dat de Slechtvalken zich toen niet lieten zien. Nu echter leek het vrouwtje dus al in de gaten te hebben dat er iets stond te

gebeuren wat haar niet aanstond. Even later voegde ook 'meester-ringer' Harry de Rooij zich bij ons. Met ruim veertig jaar aan ervaring met het ringen van allerlei vogels kwam hij, zo fris als een hoentje, met twee grote tassen naar boven. Harry grapte, ons zo dicht bij het stadhuis bevindend, dat hij zich toch wat verwant voelde met de ambtenaar van de burgerlijke stand. Beiden hebben als hobby het ringen van argeloze individuen die zich op dat moment van hun leven nog niet zo bewust zijn van wat dit met zich meebrengt... Nog even later kwam ook de stadsecoloog van de gemeente Amersfoort, Gideon Vreeman, erbij.

Praktische verzorging

Intussen was het vrijwel opgehouden met regenen, maar bleef het wel grijs en bewolkt. Vanaf deze derde omloop met de standplaats van de nestkast, hadden

we een prachtig uitzicht over de stad Amersfoort.

Henny en Jan zorgen voor de praktische verzorging van de nestkast, zoals bijvoorbeeld het regelen dat de valken worden geringd. Wanneer de jonge valken gaan oefenen met vliegen gebeurt het weleens dat ze op de grond beneden aan de toren terecht komen. Dan wordt Jan ingeseind en brengt hij de vogel weer naar boven. De vrouw van Jan is zijdelings ook betrokken. Zij maakt, net als Henny, foto's en schrijft korte verslagen op het slechtvalken forum van 'Het Groene Huis' in Amersfoort.

Harry installeerde zich buiten op de vloer van de omloop. Nadat Jan de jongen uit de kist (met hangslot) had gehaald en in een canvas boodschappentas gezet, begon Harry met het ringen. In alle rust werden de vogels gemeten, gewogen en van twee ringen voorzien.

Van een afstandje houdt het natgeregende vrouwtje de boel goed in de gaten | Jaap van de Kamp

Een korte geschiedenis van het “Slechtvalkenleven” in en om de OLV-toren van Amersfoort

De slechtvalkenkist werd in 2012 geplaatst. In 2013 is door de toenmalige ecologe van de gemeente Amersfoort een soort werkgroepje opgericht rond het wel en wee van de nestkast in de OLV-toren. Die groep bestond toen uit een man of acht. Van die groep zijn momenteel alleen Henny de Bruin en Jan Noorman nog over.

In november 2012 kwam er een mannetje Slechtvalk in Amersfoort en in maart 2013 een vrouwtje. Ze werden Joris en Sophie genoemd. Joris en Sophie bleken beide te zijn geringd toen ze drie weken oud waren. Joris is afkomstig uit Eindhoven, Sophie komt uit Laken in België. In 2013 waren ze nog maar in hun tweede kalenderjaar en ze hadden toen nog geen nakomelingen.

In 2014 echter kwamen de eerste jongen. Het liefdesleven van Slechtvalken gaat echter niet over rozen zo blijkt. De concurrentie loert aan alle kanten. In 2015 is Sophie verjaagd door het huidige vrouwtje. Dit vrouwtje werd vernoemd naar de ringcode die ze draagt n.l. 1PF. Zij komt uit Dormagen, vlakbij Leverkusen (Duitsland). De verdreven Sophie nam haar verlies en trok naar Hilversum alwaar ze het zittende vrouwtje heeft verjaagd. Tot twee jaar terug heeft zij daar met succes meerdere jongen grootgebracht.

Joris en 1PF kregen in 2015 slechts één jong. Vanaf 2016 waren er elk jaar vier jongen tot 2021. In dat jaar waren er vier eieren, maar is het kuiken van één ei tijdens het uitkomen gestorven. 2022 was een slecht jaar. Er werden vier eieren gelegd en door onbekende oorzaak is er maar een uitgekomen. Het kuiken kreeg de ringcode EUR. Dit voorjaar, na twee jaar afwezigheid, zat hij ineens op het rooster van de kist, terwijl 1PF op de eieren zat. Na twee dagen is hij weer vertrokken.

Als een kamikaze vliegt het vrouwtje telkens rond de toren | Jaap van de Kamp

De gegevens worden in het schriftje bijgehouden. Het derde jong, genaamd KSH, wordt later nog bijgeschreven. Het kleinste jong wordt nog niet geringd, omdat de poten nog niet groot genoeg zijn | Jaap van de Kamp

Jan Noorman (met een jonge Slechtvalk) en Henny de Bruin | Jaap van de Kamp

In de handen van Jan Noorman blijft het jong rustig, maar kijkt wel fel om zich heen | Jaap van de Kamp

Ook werd er wat bloed afgenomen, mest verzameld, en een monster genomen van de talrijk aanwezige veerluizen. Deze zijn vaak afkomstig van duiven die ze als prooi hebben geslagen. Dit alles wordt opgestuurd naar een laboratorium van de Erasmus Universiteit waar men onderzoek doet naar onder meer vogelgriep/covid bij vogels.

Grotere poten

Er waren vier jonge valken, alle vier van het vrouwelijke geslacht, zo leerde ik. Dat was te zien aan de grootte van hun poten. Vrouwtjes hebben grotere poten dan mannetjes. Drie van de vier waren ongeveer even groot en een was beduidend kleiner. Dit in groei behoorlijk achtergebleven exemplaar was slechts

een derde zo groot als de andere vogels. Jan had op de webcam gezien dat haar grote zussen haar pikten. Toch was zijn ervaring dat ook deze jongedame goede kansen had om op te groeien.

Harry viel het op dat alle jongen nog een lege krop hadden en ze vanmiddag dus nog niets hadden gegeten. Vrouwtje 1PF had 's middags wel zelf een duif zitten eten op de toren, maar de jongen had ze alleen maar een kleine spreek gegeven wat voor de vier hongerige zussen niet echt voldoende was. Overigens hebben de valken een soort voorraadkamer hoog in de toren, waar ze meerdere prooien bewaren.

Harry vertelde dat het helaas niet zo goed gaat met de Slechtvalken in Nederland. Hij hoopte erop dat er dit

jaar in Nederland zo'n 300 paar tot broeden zouden komen, maar tot nu toe (mei) bleek dit nog ongeveer de helft te zijn.

Webcam

Zoals eerder vermeld is er een webcam in de nestkast, waarbij het wel en wee van het gezinsleven van Joris en 1PF live te volgen is via de site van Het Groene Huis. Deze webcam was dit voorjaar enorm populair. Niet alleen in Nederland, maar van over de hele wereld werd dit jaar het wel en wee van de valkenfamilie gevolgd. Dit lijkt met name te komen vanwege het kleinste valkje, intussen 'Smallie' genoemd, dat ondanks haar geringe postuur fel blijft knokken voor haar bestaansrecht.

Rond de cloaca – het uiteinde van het darmkanaal – wordt wat mest verzameld voor het lab | Jaap van de Kamp

De buisjes met de bloed-, mest- en luizenmonsters | Jaap van de Kamp

De vier zussen bij elkaar. Het verschil met de kleinste (Smallie) is duidelijk te zien | Jaap van de Kamp

De jongen worden gewogen. De rode kap om de kop voorkomt het pikken en houdt ze rustig gedurende het ringen, wegen en meten | Jaap van de Kamp

Ook wordt er een bloedmonster afgenomen, onder meer om vogelgriep op te sporen | Jaap van de Kamp

Vrouwtje Slechtvalk heeft ons gesignaleerd en vliegt luid krijgend rond de toren | Jaap van de Kamp

De beste foto's van 2023 (deel 2)

Eenentwintig leden van de VWG Fotowerkgroep deden mee aan de verkiezing van de beste foto's van 2023. We zouden er bijna een hele Korhaan mee kunnen vullen. Daarom lieten we in de vorige Korhaan (in willekeurige volgorde) de eerste tien van deze foto's in de categorie 'Vogels in het Gooi' zien. In dit nummer de beste foto's van de negen overige fotografen.

Voor meer informatie kan je een mail sturen naar: fotografie@vwggooi.nl

*Boerenzwaluwen, Naarden
9-7-2023 | Jaap van de Kamp*

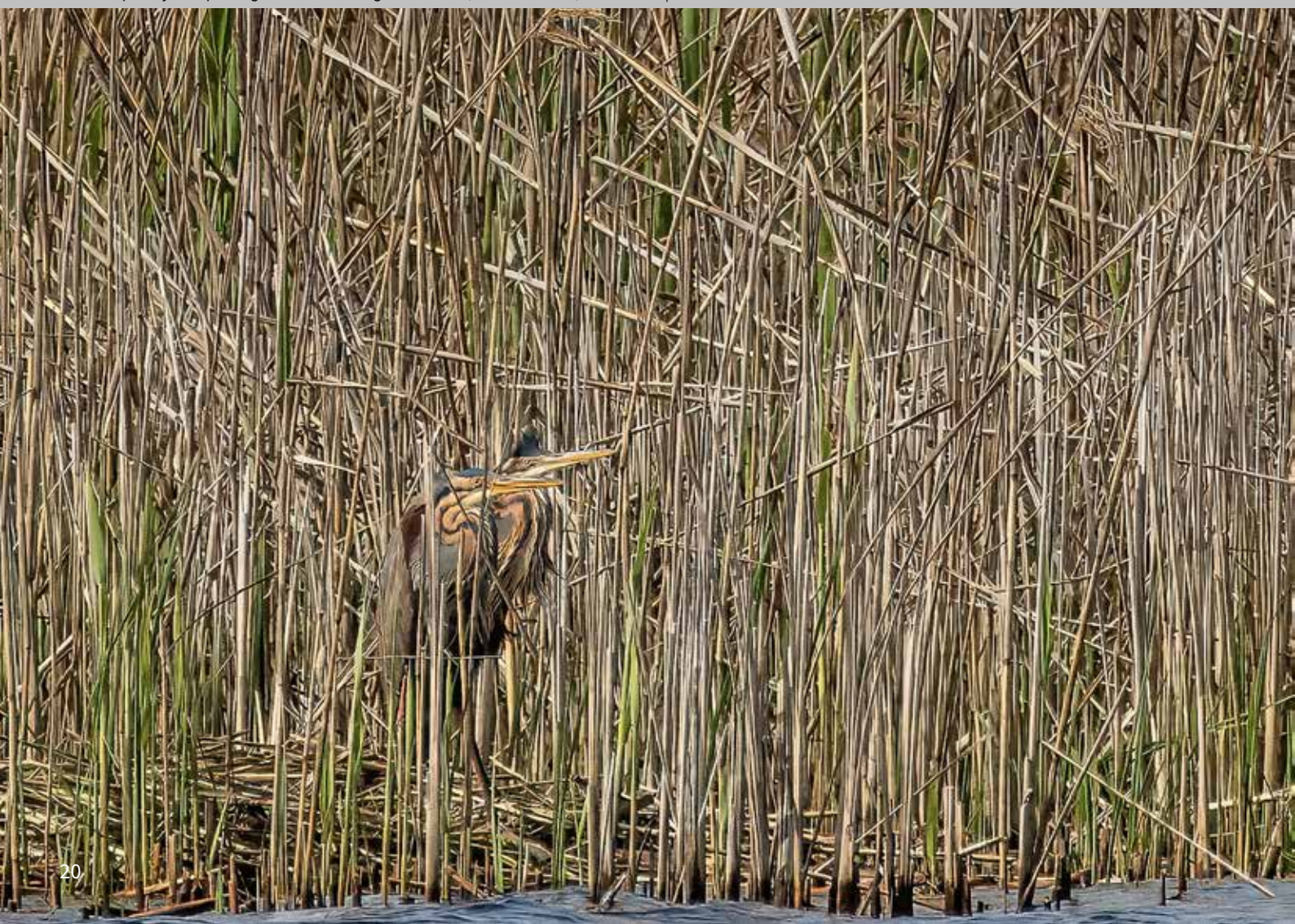
Ooievaar, Naardermeer, 16-5-2023 | Jos Ketelaar

IJsvogel, Huizen, 18-3-2023 | Katinka Mann

Een paartje Purperreigers dat net terug is uit Afrika, Naardermeer, 23-4-2023 | Klaas Geveke

Wintertaling man, Tienhovenskanaal, 15-02-2023 | Jaap Bikker

Volwassen Grote bonte specht voert twee jongen die goed herkenbaar zijn met hun 'rode petjes', 15-6-2023 | Marcia Bijleveld

Boomklever, 14-9-2023 | Hans Hover

Vuurgoudhaan, in de tuin
Jurrien Uiterwijk

Mannetje brilduiker, Lambertszkade Loosdrecht, 28-01-2023 | Marga van Leeuwen

Weidevogelbeschermers, 2024 | Maria Mul

Weidevogels in Aetsveldsepolder te Weesp 2024

Tjeerd Ploeg

In het voorjaar van 2024 is een groep van 25 vrijwilligers samen met vijf boeren uit de Aetsveldsepolder gestart met het beschermen van de weidevogels. Het initiatief kwam van Arend Driessen, inwoner van Weesp, die via Vogelwerkgroep Ouderkerk en Landschap Noord-Holland een oproep gedaan heeft voor vrijwilligers voor de Aetsveldsepolder. Ook via de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken is een oproep gedaan en vanuit onze vogelwerkgroep hebben zich ook een paar vrijwilligers aangemeld.

In het verleden is er ook wel eens een groepje vrijwilligers actief geweest met de weidevogels in de Aetsveldsepolder, maar daarover is helaas maar weinig bekend.

De polder is aan de noordkant begrensd door Weesp en de Gooilandseweg, aan de zuidkant door Nigtevecht en in het westen door de Kanaaldijk Oost/ Amsterdam-Rijnkanaal.

De polder valt onder het Agrarisch Collectief Noord-Holland Zuid en is zeker een interessant gebied voor weidevogels. In het gebied zitten naast de gangbare veehouderij een biologische boer, een paar paardenhouders en een schapenboer. Qua landbewerking en maaien wordt het land daardoor niet heel intensief gebruikt. Bovendien zijn er afwisselingen tussen gras en maïsland en is het gebied relatief open met weinig bebouwing of bomen.

Spoedcursus

We zijn gestart met een enthousiaste groep vrijwilligers, waarvan de meesten weinig tot geen ervaring hadden met weidevogels. Het werd echter fantastisch begeleid door mensen van Landschap Noord-Holland. Jerry Lust

en Aad van Paassen verzorgden bij de start bijeenkomsten op het erf van biologische boer Peter Hooijer, een soort spoedcursus weidevogels. Samen met de ervaren veldwerkers Jos Brouwer en Roelf Steendam zijn er in verschillende groepen wekelijks waarnemingen gedaan. De waarnemingen werden met de betrokken boeren gedeeld en in de Boerenlandvogelmonitor geregistreerd. Het weidevogelseizoen verliep met ups en downs, in het vroege voorjaar zagen we veel weidevogels, Kievit, Grutto, Tureluur en zelfs Watersnip en Kleine Plevier. Ook werden er al vroeg nesten gezien, veelal vanaf het fietspad of de weg zodat de vogels zo min mogelijk verstoord werden. Helaas was het een heel koud en nat voorjaar en dat resulteerde erin dat veel jonge kuikens het niet overleefden.

Tweede leg

De vrijwilligers legden de locaties van de nesten vast en deelden die informatie met de boer. Hierdoor konden de boeren om de nesten heen maaien. Als gevolg van het natte voorjaar en de hoge waterstand kon er pas laat gemaaid worden en dat was dan weer gunstig

Volgend jaar gaat de groep weer verder en wie weet sluiten nog meer boeren aan. **Dan kunnen we zeker extra vrijwilligers gebruiken.**

Aanmelden bij

Arend Driessen 06-129 614 28 of
Tjeerd Ploeg 06-160 366 45

voor de tweede leg en de vogels die later broeden, zoals de Tureluur.

In totaal zijn er 96 legsels gevonden waarvan er 70 zijn uitgekomen. Als percentage komen we voor de Aetsveldsepolder op 78% uitgekomen nesten. Dat is net iets hoger dan het gemiddelde in heel Noord-Holland, namelijk 71%. Vooral de Kievit deed het goed in de Aetsveldsepolder door de late bewerkingen en de maïsakkers. Voor de Grutto was het natte voorjaar ook positief, omdat als gevolg van later en minder maaien de twee kerngebieden binnen de polder met elkaar in verbinding stonden.

Hoopvol einde

Voor de groep vrijwilligers was het een heel leerzaam jaar, met een teleurstellend begin, maar toch met een hoopvol einde van het broedseizoen. Dankzij de gezamenlijke inspanningen van de boeren, vrijwilligers en de begeleiding hebben we de weidevogels beter kunnen beschermen en we hopen dat de weidevogels zo voor de Aetsveldsepolder kunnen worden behouden.

A kingfisher is perched on a weathered wooden post. The bird has a bright orange-brown breast, a white throat, and a long, sharp, reddish-orange beak. It is holding a small, silvery fish in its beak. The bird's wings are spread, showing blue and green feathers. The post is covered with a layer of snow. The background is a soft, out-of-focus landscape with a warm, golden-brown hue.

IJsvogels in Gooi en Vechtstreek: hotspot voor de mooiste vogel in Nederland

Hanneke Cusell

*IJsvogels kunnen goed tegen de kou, zolang ze maar voedsel kunnen vinden.
Aanloophaven Huizen, 10 februari 2021 | Jurriën Uiterwijk*

Het aantal IJsvogel broedparen in de regio Gooi en Vechtstreek is de laatste jaren sterk toegenomen. In 2023 was onze regio zelfs goed voor tien procent van de broedpopulatie in Nederland. Het is dan ook een echte hotspot voor deze vogels. Dat komt niet in de laatste plaats door het werk van de Werkgroep IJsvogels. Onder bezielende aanvoering van Jelle Harder houdt deze werkgroep zich bezig met het maken, onderhouden en monitoren van nestlocaties.

Voor Jelle en menig ander zijn IJsvogels de mooiste vogels in Nederland, met een bijzondere levensstijl. Ze hebben een grote snavel, een korte nek en korte pootjes. Met hun kobaltblauwe verenkleed en het kastanjebruin op de borst en onder de vleugels, de koraalrode pootjes en de oranje ondersnavel bij vrouwtjes zijn het bijna exotische vogels.

Van de 87 soorten wereldwijd (Fry & Fry, 1992) komen er twee in Europa voor. In Nederland gaat het om de Europese IJsvogel (*Alcedo atthis*). Als leefgebied heeft deze viseter schoon water met kleine visjes, een rustige omgeving en

nestgelegenheid nodig. Ze vissen vanaf een tak en duiken recht naar beneden of vliegen eerst naar voren en duiken dan naar beneden. De vis slaan ze dood of bewusteloos. Heel bijzonder: als ze willen vissen terwijl het waait, kunnen ze hun kop doodstil houden, terwijl de tak met het lichaam beweegt.

Nestkamer

Ze hebben een nestkamertje van circa 15 bij 15 cm, en een 60 – 80 cm lange nestgang daarnaartoe. In zand maken ze een dergelijke nestgang in drie dagen; in klei duurt het iets langer. Het broedseizoen duurt tegenwoordig al

vanaf februari tot in september. Per legsel zijn er vier tot acht eieren, maar meestal zeven. De jonge vogels die uitvliegen, mogen nog één tot twee dagen bij het nest blijven, daarna worden ze weggevoerd naar een veilige plek waar ze nog drie of vier dagen gevoerd worden. IJsvogels kunnen alle kou aan, maar als het water dichtvriest kunnen ze geen voedsel meer bemachtigen. Daarnaast staan ze bloot aan veel andere gevaren: het verkeer, een raam, vossen, katten, marterachtigen, hoogwater, Slechtvalken en Sperwers. Gemiddeld worden ze dan ook maar twee jaar oud.

Een hotspot

Dat onze regio een echte hotspot voor IJsvogels is komt niet alleen door het uitblijven van lange vorstperiodes, maar vooral door alle gemaakte broedwanden. In totaal zijn er op tachtig locaties 120 tot

130 broedwanden gemaakt; nergens in ons land zijn zoveel ijsvogelwanden als in onze regio.

Het aantal broedparen fluctueert per jaar. 2017 was het topjaar met maar liefst 104 succesvolle broedparen. In 2022 waren er 54 paar en in 2023 waren het 84. Volgens Sovon was de broedpopulatie in heel Nederland in 2023 zo'n 750-900 paar. Dat er zoveel broedwanden zijn, is mede te danken aan de inspanningen van Jelle Harder. Hij houdt zich sinds 1990 bezig met IJsvogels. In 1992 heeft hij in het kader van het 25-jarig jubileum van de Vogelwerkgroep een brochure "Vogels zien en beschermen" geschreven, met daarin voor zeven vogelsoorten maatregelen die je kunt nemen. Dat waren bijvoorbeeld Gierzwaluwen, Kerkuilen en Zwarte Sterns, maar ook IJsvogels. Praktisch als Jelle is, is hij zelf ook maatregelen gaan uitvoeren. Voor de IJsvogel kende Henk Harder (geen familie), destijds hoofd Groenvoorziening in Naarden, locaties langs de zanderijsloten die mogelijk geschikt zouden zijn om daar een broedwand te maken. Jelle is met een plattegrond op stap gegaan en heeft brieven bij mensen in de bus gedaan. Bij een paar geïnteresseerden zijn met een werkploeg vervolgens de eerste twee ijsvogelwanden gerealiseerd.

Onderhoud en monitoring

In 1995 maakte Jelle een eerste overzicht van het aantal ijsvogelparen in de regio, in totaal 21 paren. Om meer duidelijkheid te creëren heeft hij in 2005 de IJsvogelwerkgroep Gooi en Vechtstreek opgericht als onderdeel van de Vogelwerkgroep. Jelle: "Het voordeel is dat je beter overkomt bij mensen en organisaties als je kunt zeggen dat je van de IJsvogelwerkgroep bent. Maar je kunt ook gemakkelijker subsidies aanvragen". Daarnaast is de werkgroep aangesloten bij Landschap Noord-Holland. Daardoor krijgt ze informatie over bijvoorbeeld subsidieregelingen en kan ze materiaal als waadbroeken en snoeischaren in bruikleen krijgen.

De werkgroep heeft als doel om de populatie IJsvogels in stand te houden en te vergroten, en doet dit door het verbeteren en onderhouden van broedmogelijkheden en het leefgebied. Vanwege een tekort aan natuurlijke

vestigingsmogelijkheden is er een groot aantal broedwanden gemaakt. Ongeveer 65% van alle broedparen blijkt daarvan gebruik te maken. Het verbeteren van het leefgebied kan bijvoorbeeld inhouden dat rust wordt gecreëerd, of dat er takken of een paaltje worden geplaatst waar de vogel op kan zitten.

Ook worden nestgangen voorgeboord met een diepte van ongeveer 30 cm schuin omhoog (zodat de poep gemakkelijker weg loopt).

De broedplekken moeten ook worden onderhouden. Dit gebeurt in januari - februari. En natuurlijk moeten de broedplekken worden gemonitord. Dat gebeurt in elk geval drie keer: begin mei, begin juli en half augustus - begin september.

De werkgroep heeft circa zeventig actieve leden en er is een netwerk van ruim driehonderd mailadressen van degenen die ooit een waarneming hebben gemeld. Elk jaar wordt in februari in de Infoschuur 't Gooi een bijeenkomst georganiseerd.

Onderzoek

Uit het onderzoek van de werkgroep naar derde broedsels bleek dat deze in de regio vanaf 2012 duidelijk zijn toegenomen. Vóór 2012 waren twee broedsels normaal terwijl circa 10% van de paren een derde broedsel had. Vanaf 2012 heeft ongeveer 50% een derde broedsel. Sinds 2015 zijn er zelfs vierde broedsels vastgesteld, inmiddels al acht keer.

De laatste vijf jaar heeft Jelle broedbiologisch onderzoek gedaan. Dit is onderzoek aan vogels waarbij het broedverloop in het nest zoveel mogelijk wordt gevolgd. Op locaties met een kunstnest worden de jonge IJsvogels geringd, gemeten en gewogen. Voor dit onderzoek heeft hij contact met de WUR (Wageningen Universiteit), waarvan jaarlijks een masterstudent meewerkt. Zo werd in 2023 met behulp van een endoscoop onderzoek gedaan naar het hele verloop van de broedcyclus, van eerste ei tot uitvliegen. Uit het onderzoek bleek dat de gemiddelde broedcyclus 52 à 53 dagen duurt. In 2024 is het onderzoek gericht op predatie bij de ijsvogelwand. Het veldwerk is eind juni afgerond, maar de camerabeelden en andere gegevens moeten nog worden verwerkt.

Landelijke IJsvogeldag

Ook heeft Jelle een Landelijke IJsvogeldag in het leven geroepen. Deze is telkens in een andere provincie. De vijfde keer was afgelopen februari in Beilen. Daar worden dan nieuwe onderzoeksresultaten en andere ontwikkelingen toegelicht en is er gelegenheid om ervaringen met elkaar uit te wisselen. De belangstelling is zeer groot.

Uit alle onderzoeken naar broedende IJsvogels in de regio maar ook daarbuiten, lijkt het er sterk op dat er 'twee groepen' IJsvogels aan het ontstaan zijn. De ene groep zijn IJsvogels in de buitengebieden, die erg schuw zijn en snel wegvliegen zodra ze mensen zien. De andere groep is in de nabijheid van mensen gaan broeden, in en aan de randen van dorpen en steden. Deze kun je de nieuwe 'cultuurvolgers' noemen, net zoals eerder Merel, Gaai en Slechtvalk.

Toekomst

Dankzij Jelle en de werkgroep is de IJsvogel in het Gooi overduidelijk op de kaart gezet. Zoals gezegd is De Gooi en Vechtstreek een hotspot en daarbinnen is Naarden dé ijsvogelplaats van het Gooi en Loosdrecht van de Vechtstreek. Inmiddels wil Jelle nu zelf een aantal activiteiten afbouwen, zodat hij tijd overhoudt om bijvoorbeeld over de onderzoeksresultaten als de derde broedsels te schrijven. Ook in de komende jaren blijft het interessant om die in de gaten te blijven houden. Belangrijk is dat de werkgroep zoveel mogelijk wordt geconsolideerd en dat er zoveel mogelijk vrijwilligers behouden blijven. Jelle hoopt dat mensen serieus mee blijven doen. Maar waarom zou dat niet lukken? Want wat is er mooier dan zoals Jelle zegt: "Genieten van de IJsvogels en buiten zijn, en ondertussen meedoen aan langdurig onderzoek door waardevolle data te verzamelen"?

Bron

Fry, C.H., Fry K. (1992). Kingfishers, Bee-Eaters and Rollers. Christopher Helm.

IJsvogels ringen, een bijzondere belevenis

Foto's en tekst Hanneke Cusell

Op een warme zonnige middag in juli mag ik getuige zijn van het ringen van jonge IJsvogels. Het kunstnest bevindt zich achter een houten wand in de mooie tuin van Wicheria en Carel Raymakers, dicht bij het water van de Wijde Blik. Een paar meter verderop staat een tentje met daarin een stoeltje en een scherm waarop het beeld van de camera bovenin de nestkast te zien is. De nestplek is in 2018 gemaakt en vanaf 2019 zijn er elk jaar twee of drie broedsels geweest. Nu gaat het om een tweede broedsel met zes jongen van twintig dagen oud. Ik ben niet de enige, zo blijkt. Met zo'n 25 mensen wordt het een hele happening.

Jelle Harder legt uit hoe het nest – een vierkante bekisting – wordt opengemaakt. Eerst naar de voorkant van het nest boven het water om de nestgang te inspecteren en er een doek in te stoppen, zodat de jonge vogels niet kunnen wegvliegen. Dan de stukken boomstam eraf tillen en de aarde wegscheppen. Een meisje en haar broertje helpen daarbij. Vervolgens een afdekkende plaat verwijderen, een zak met hooi (voor de isolatie) eruit halen en tot slot het deksel van de nestkast met de camera eraf nemen.

Een ringetje om

Als het deksel van het nest eraf is, haalt Jelle de jongen eruit en doet ze in een leefnet. Ringer Rob Moolenbeek haalt ze daar één voor één weer uit en bevestigt een ring om hun tarsus (het onderstuk van de poot). Die is bij IJsvogels heel kort, dus dat is iets lastiger dan bij andere vogels. De vleugellengte wordt gemeten en de vogel wordt gewogen. Volwassen IJsvogels wegen ongeveer veertig gram, maar de jongen zijn een stuk zwaarder – 48 tot ruim 55 gram – want ze hebben nog veel energie nodig om te groeien. Ook het aantal staartpennen wordt geteld: soms zijn het er geen twaalf, maar dertien of zelfs veertien. De poten van de jonge vogels zijn nog bruin, de snavel wordt nog twee keer zo lang en de veren van de vleugels zitten deels nog in de bloedspoelen. Ze zien er prachtig uit en als we ze na het ringen even vast mogen houden, liggen ze heel rustig op hun rug in je hand, heel aandoenlijk.

Nieuw territorium

Sinds 2019 worden in de regio jonge IJsvogels geringd, maar alleen de vogels in de speciaal hiervoor aangebrachte nestkasten. De jongen worden geringd als ze 20 of 21 dagen oud zijn. Inmiddels

Rob Moolenbeek laat zien dat de veren van de vleugels nog deels in de bloedspoelen zitten.

zijn er 208 vogels geringd, waarvan 72 bij Wicheria en Carel. Tot nog toe zijn twee vogels teruggemeld, één bij Drachten en één bij Hoorn. Dat toont het dispersiegedrag van de jonge vogels: zij moeten op zoek naar een nieuw territorium, want IJsvogels zijn heel solitaire vogels die graag afstand van elkaar houden.

Jelle is een groot verteller die door al zijn ervaringen veel kan verhalen. Toch komt er een eind aan de middag. Tot slot werp ik nog even een blik op het scherm in het tentje. Alle zes jongen liggen er rustig bij, allemaal in dezelfde richting, dat wil zeggen gericht naar de opening van de nestgang. Het was een bijzondere ervaring en met de beelden van deze fraaie vogels nog op mijn netvlies fiets ik weer naar huis.

Meedoen? Dat kan!

De werkgroep heeft behoefte aan vrijwilligers die bestaande wanden willen monitoren en onderhouden. Daarvoor moet je minimaal viermaal een bezoek brengen aan de locatie: de eerste keer in januari – februari voor onderhoud. Dat duurt ongeveer tien minuten. Daarna driemaal om te monitoren: in mei, juli en augustus.

Het belangrijkste is om te zien of er wordt gebroed. Dat kost misschien vijf minuten per plek. Dat is het minimum; meer kan ook, dan kun je bijvoorbeeld ook kijken of de jongen zijn uitgevlogen.

Als je je daarvoor aanmeldt, probeert Jelle Harder je een leuke plek te geven met een grote kans dat er gebroed wordt. Jelle: "Het is een kleine inspanning, maar wel heel leuk, en je komt soms op plekken waar niemand komt". Wel is het belangrijk dat je jezelf de plicht oplegt om te gaan kijken. En je moet redelijk ter been zijn en in het water durven staan. Daarnaast zijn mensen die willen helpen met het verzamelen en bewerken van gegevens zeer welkom.

Tentje met stoel en camera.

Beeld van camera met 6 jongen.

Jelle Harder legt uit hoe de ijsvogelnestkast wordt opengemaakt.

Jelle Harder haalt de jongen uit het nest en doet ze in het leefnet.

Het leefnet waarin de jongen worden gedaan.

Rob Moolenbeek ringt een jonge IJsvogel.

De jonge IJsvogel ligt heel rustig op z'n rug in je hand.

Wie wil, mag ook even een IJsvogel vasthouden.

Na het ringen liggen de jongen weer rustig in de nestkast.

Van Betrokkenheid naar Bewustwording en Beschermen

Piet Spoorenberg

In de vorige Korhaan heb ik beschreven hoe Onderzoek en Bescherming vorm kan krijgen. Met al onze tellingen en onderzoek hebben we een enorme schat aan gegevens en kennis over de stand van vogels in het Gooi. Maar hoe kunnen wij de kennis van onze vereniging inzetten voor meer bewustwording? Of voor een betere bescherming van de vogels en hun leefgebieden? De doelstelling van onze vereniging is immers naast het bestuderen ook het beschermen van de in het wild levende vogels in ons werkgebied. Onze drijfveer ligt vooral in het veldwerk en het informeren schiet er dan al snel bij in. Met dit artikel wil ik informeren over wat we als vereniging al doen op het gebied van bescherming. In volgende Korhanen verwacht ik verder in te gaan op hoe we hier ons mogelijk verder in kunnen ontwikkelen.

Goois Natuurreservaat

Het Goois Natuurreservaat (GNR) beheert in ons werkgebied een fors areaal bos en heide. In een klankbordgroep creëert het GNR de gelegenheid aan alle gebruikers om in gesprek te gaan over de wijze waarop dit gebruik kan worden ingepast. Ook onze vogelwerkgroep is hierin vertegenwoordigd. Hoewel de sfeer in deze klankbordgroep goed en constructief is, blijkt ook hoe ingewikkeld het is om de onvermijdelijke nadelige effecten van recreatief gebruik (honden uitlaten, fietsen, wandelen, hardlopen, paardrijden) op de natuur te beperken. Maar ook proberen we gezamenlijk de natuurterreinen zo goed mogelijk te behouden voor de toekomst. Eind 2023 is het GNR gestart met het bijeenbrengen van alle “soortgroepen”, die in de terreinen actief zijn met onderzoek. Dit gezelschap van zo’n veertig deskundigen is nu twee keer bij elkaar geweest. Vanuit onze

vogelwerkgroep waren de volgende groepen vertegenwoordigd: de broedvogelinventarisaties, nestkasten, roofvogels, uilen en raven, klapekster, ijsvogel en (oever)zwaluwen. Onze inzet hierbij is om met alle verzamelde kennis tot een betere afstemming en samenwerking te komen. En dit zou dan moeten leiden tot goed afgestemd beheer en uitvoering. Heel boeiend om al deze kennis bij elkaar te hebben en te spreken over de ontwikkelingen in de natuurterreinen en hoe we met deze kennis ook de natuur weer beter kunnen beschermen. Uiteraard leven er verschillende ideeën over welke natuur we waar en hoe belangrijk vinden. Maar met deze bijeenkomsten heeft het GNR een goede stap gezet om dit met elkaar te kunnen bespreken. Idealiter leidt dit tot een goed afgestemde inrichting, beheer en uitvoering.

*Inventarisatie van broedvogels
een uur voor zonsopgang | Joke van Velsen*

Westelijke Eempolders

In de Westelijke Eempolders zijn leden van onze vogelwerkgroep actief bij de tweewekelijkse tellingen, nestbescherming of bij weidevogelmonitoring ten behoeve van de melkveehouders die zijn verenigd in het Agrarisch Collectief Eemland. Daarnaast zijn er leden actief bij broedvogelonderzoek op terreinen van Natuurmonumenten in Eemland. We hebben als Vogelwerkgroep dus veel kennis over dit deel van ons werkgebied en we zijn al betrokken. Hier ligt een kans om onze kennis meer te delen en te bundelen en – samen met de grondeigenaren – te verkennen hoe we deze kunnen inzetten voor een veilige toekomst voor de boerenlandvogels.

Vechtplassen

In de Vechtplassen is een aantal jaren geleden een zogeheten gebiedsakkkoord getekend tussen

gemeenten, provincie, waterschap, recreatiesector en Natuurmonumenten. De Oostelijke Vechtplassen zijn (grotendeels) aangewezen als Natura 2000 gebied. Ondanks deze aanwijzing zijn de kwaliteit van de natuur en het water echter onder de maat. Het gebiedsakkoord voorziet in het herstellen van de natuur en waterkwaliteit. Maar tegelijkertijd had de recreatiesector bedongen dat hier ook in zou worden geïnvesteerd. Een onzalig plan voor een vaarverbinding dwars door de Loenderveense plas hebben wij als VWG (o.a. samen met de bewoners) kunnen afwenden. Maar dit heeft veel tijd en geld van het overheidsprogramma opgeslorpt. Wel heeft het ertoe geleid dat we als Vogelwerkgroep in beeld zijn bij partijen in het gebied. Daardoor worden we nu eerder benaderd om de belangen van de vogels in beeld te brengen. Zo mochten we meedenken met de natuurherstelplannen in de Kortenhofse en Ankeveense plassen. En recent werden we ook gevraagd om mee te denken over plannen voor natuurherstel en recreatie in de Wijde Blik. De recreatie in de Wijde Blik willen we zo naar het ene deel van de plas geleiden en de natuur op het andere deel herstellen en met rust laten.

Stadsvogels

Ook in andere delen van ons werkgebied zijn er volop ontwikkelingen waar we als Vogelwerkgroep de belangen van “onze” vogels naar voren (kunnen) brengen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de stadsvogels. Verschillende leden van

de VWG zijn actief in gemeenten. Een andere belangrijke ontwikkeling is het nog steeds dreigende plan voor meer recreatie op de Dode Hond en in het Eemmeer. Dit zijn een paar voorbeelden van hoe we als vereniging onze kennis inzetten in de bescherming van vogels. Hoe we dit de komende jaren kunnen doen, is nog iets waar we met elkaar ook goed over moeten nadenken.

Op verzoek van het bestuur is inmiddels een jaar geleden een adviescommissie aan het werk gegaan met de opdracht: “Verken de mogelijkheden voor de verbetering van het leefgebied van vogels in het Gooi”. De aanleiding van deze opdracht was, zoals je wellicht weet, de evaluatie van het Dineke Sluijters Vogelfonds en de constatering dat we er maar beperkt in slagen om ons financiële vermogen voor onze doelstellingen in te zetten. In de Algemene Leden Vergadering op 21 maart 2024 heeft deze commissie een eerste terugkoppeling gegeven.

Kennis omzetten

Een van de uitkomsten van de gesprekken tot nu toe sluit aan bij bovenstaande. We slagen er als vereniging nog te weinig in om onze kennis om te zetten naar bewustwording en bescherming. Tegelijkertijd – en dit is ook het karakter van onze vereniging – worden hier suggesties voor verbetering aan verbonden. Aan de “B” van Betrokkenheid mankeert het niet binnen onze vereniging. Ook als bestuur hebben we het gesprek gestart over wat onze inspanningen opleveren voor de vogels:

“Wat hebben de vogels eraan”.

Kortom, we hebben een fantastische vereniging met veel actieve en deskundige leden. We doen veel aan deskundigheidsontwikkeling (cursussen, excursies, lezingen) en onderzoek (tellingen, soortgroepen). Maar we slagen er niet per se in om onze grote **Betrokkenheid** om te zetten in meer **Bewustwording** en betere **Bescherming**. Dus het is goed om hier stap voor stap samen beter in te worden. Daar zullen we de komende tijd ook aandacht aan geven. Hoe en wat is nu nog niet helemaal duidelijk. We zullen met elkaar ongetwijfeld ook keuzes moeten maken; waar en hoe we onze tijd, energie en geld gaan inzetten. En ons niet te laten verleiden om te veel tegelijkertijd te willen.

In De Korhaan of in de tussentijd via de nieuwsbrief en website houden we je op de hoogte. En wellicht komen er ook vragen en acties uit voort, waar jij als lid wat in kunt bijdragen voor de bescherming van “onze vogels”.

*De VWG doet veel aan veldwerk, maar hoe kunnen we onze kennis inzetten voor een betere bescherming van vogels?
Piet Spoorenberg*

*Agrariërs en vrijwilligers werken samen aan de bescherming van weidevogels
Piet Spoorenberg*

**OP DIT BEDRIJF
WERKEN AGRARIËR EN
VRIJWILLIGERS SAMEN
AAN DE BESCHERMING
VAN WEIDVOGELS.**

**Niet vrij te betreden,
art. 461 W.v.S.**

Collectief EEMLAND
WWW.COLLECTIEFEEMLAND.NL

Vogelwerkgroep
Has Gooi en Omstreken
VWG
WWW.VWGGOOI.NL

VRIJWILLIGE WEIDVOGELBESCHERMING

Wat was interessant in de vogelbladen?

Samengevat door Paul Keuning

Geïnteresseerd door een samenvatting en wil je het hele artikel lezen?
Neem contact op met Paul Keuning: pw.keuning@xs4all.nl
Geen probleem om het tijdschrift of het digitale artikel naar je toe te sturen.

Vogelbalans 2023

Feiten over vogels. Er wordt veel beweerd over toenemende aantallen ganzen die met hun poepjes het gras waardeloos maken. Met feiten kan je veel prietpraat ontzenuwen. In 2023, het laatste jaar dat Theo Verstrael aan het roer stond van Sovon, zijn de feiten op een rijtje gezet. De tellingen zijn geanalyseerd en geordend naar habitat. Er is speciaal aandacht voor de nieuwe zuidelijke soorten die nu ons land aandoen, bijvoorbeeld de Steltkluut en de Middelste Bonte Specht. Ook de gevolgtrekkingen zijn waar mogelijk geduid. Waarom steeds minder Kemphanen op doorreis via onze natte weilanden? Het hoofdstuk vogelgriep komt met de onthulling dat de geschatte sterfte door ziekte zowel bij de Grote Stern als de Slechtvalk neerkomt op 56 procent!

De Gierzwaluw jrg. 62 (2) juli 2024

VWG Amsterdam. De recent verschenen Amsterdamse avifauna vergelijkt Rob van Groen, het nieuwe erelid van de AVWG, met de Randstad Broedvogelatlas van 1981. Opvallend zo dynamisch als de meeste vogelsoorten zich ontwikkelen: toen praktisch geen ganzen en roofvogels, maar ook het omgekeerde

is waar: er zijn mooie soorten voor in de plaats gekomen, denk aan de IJsvogel, die een enorme herstelcapaciteit aan de dag legt na een wat koudere periode. Over wat 'natuurlijke ontwikkeling' inhoudt in het Amsterdamse Bos zijn de meningen verdeeld. Martin Melchers zwingelt de discussie aan; wordt vervolgd.

Limosa jrg. 97 (2) 2024

Tijdschrift van de Nederlandse Ornithologische Unie en Sovon. Zes onderzoekers, voornamelijk uit de provincie Groningen, probeerden er een vinger achter te krijgen waarom de overlevingskans van kuikens van Wilde Eend en Soepeend beduidend slechter is dan bijvoorbeeld van de Krakeend. Omdat hier veel factoren in meespelen, is het antwoord niet eenduidig. Vastgesteld is dat de Krakeend weken later gaat nestelen. Dan bieden de oevers meer dekking en zorgt de hogere temperatuur voor meer voedsel in het water. Het heldere water in het begin van het jaar houdt in dat kuikens dan een makkelijke prooi zijn voor roofvissen. Hay Wijnhoven vraagt zich af 'Is de rui van de Houtduif vervroegd ten opzichte van decennia geleden?' Scheelt inderdaad drie tot vier weken. K. Fokker boog zich over de vliegroutes van Kraanvogels over Zuid-Holland. Er zijn bar weinig Kraanvogels die over deze provincie vliegen, de auteur kon er echter toch patronen in ontdekken. W. van Maanen 'Roeken vrijwillig of gedwongen urbaniseren?' Tenslotte een aansprekend verslag van de themadag begin maart van de NOU over 'Vogels en gezondheid'. Epidemieën bij Grote Jagers en Grote Sterns. Wat

te denken van hoenders die te lijden hebben van insecticiden?

De Gierzwaluw jrg. 62 (2) juli 2024

VWG Amsterdam. De recent verschenen Amsterdamse avifauna vergelijkt Rob van Groen, het nieuwe erelid van de AVWG, met de Randstad Broedvogelatlas van 1981. Opvallend zo dynamisch als de meeste vogelsoorten zich ontwikkelen: toen praktisch geen ganzen en roofvogels, maar ook het omgekeerde is waar: er zijn mooie soorten voor in de plaats gekomen, denk aan de IJsvogel, die een enorme herstelcapaciteit aan de dag legt na een wat koudere periode. Over wat 'natuurlijke ontwikkeling' inhoudt in het Amsterdamse Bos zijn de meningen verdeeld. Martin Melchers zwingelt de discussie aan; wordt vervolgd.

De Kruisbek 67 (2)

Vogelwacht Utrecht. G. Ottens, 'Herkenning van de steeds vaker gespotte Humus Bladkoning'. H. Leenaers 'De Gierzwaluw, portret van een luidruchtige snelheidsduivel'. Bert Geelmuiden 'Een verhaal vertellen met jouw foto's'.

De Levende Natuur jrg. 124 (4)

Info over onderzoek, beheer en beleving van de natuur in Nederland en België. Hoofdredacteur Rob Buiters danst in zijn voorwoord op het slappe koord door het dilemma aan te roeren of je een Steenmarter dan wel een Vos mag schieten om de Grutto en de Tureluur te redden. In principe kan dat natuurlijk niet, zegt ook de Marterstichting. Consequentie is wel dat we dan moeten accepteren dat we binnen enkele jaren afscheid moeten nemen van onze weidevogels.

A. Stip *et al.*: het Project Patrijs heeft in Zeeland en Noord-Brabant aantoonbaar tot meer insectensoorten geleid.

Sovon nieuws jrg. 37 juni '24

Wie denkt dat dit blad alleen is weggelegd voor vogelspecialisten die zich alleen bezig houden met computertabellen om trends vast te stellen, heeft het mis. Dit is een blad voor nieuwsgierige vogelliefhebbers, zoals het aansprekende verhaal van Arend van Dijk en Joop Kleine. Ruim vijftig jaar zijn ze bezig, vaak in de hele vroege zomertjes, om alle vogels van Zuidwest-Drenthe in kaart te brengen. Alleen al het Dwingelderveld is driehonderd hectare groot. Samen leggen ze de laatste hand aan een boek, waarin zij hun ervaring en passie vastleggen.

B. Goffin licht nut en noodzaak toe van dertig jaar ringonderzoek met de CES-methode. Vogelringers moeten zich regelmatig verantwoorden: "We weten na jaren van onderzoek toch wel genoeg over trekroutes, reproductie van de soort en de impact van weersomstandigheden?" Maar om de vraag te beantwoorden 'hoe onze zangvogels de nabije toekomst zullen overleven?', is de voortzetting van deze monitoring van levensbelang. Wel eens van de Bruinkopdiksnavelmees gehoord? Een aandoenlijke exoot, die het in Weert en omgeving goed doet, zie de omslag van het blad.

Vogels 44 (2) Lente

Vogelbescherming Nederland (VBN). Frank Velthuis van Vogelbescherming poogt 'Groene Bondgenoten' samen te binden, zodat ze met elkaar een vuist kunnen maken. De vele, uiteenlopende natuurgroepen zijn allemaal begaan met

de ons omringende omgeving. Richting de lokale overheid staan we sterker wanneer al die natuurvrijwilligers samen met de vogelbeschermers hun krachten bundelen.

Verder veel aanlokkelijks in dit lentenummer waarin vogels de leidraad vormen, van bedreigde prachtvogels tot de geeltinten van de verschillende kwikstaarten. Toeval of niet, Ruud van Beusekom belicht het wel en wee van de Watersnip met een fraaie foto van Roelof Molenaar op blz. 14, de Rode Lijst-vogel die net in onze Korhaan 2024 (1) besproken werd.

Vogels 44 (3) Zomer

Weer een nummer waar je verlekkerd veel gevederde vogelvrienden voorgeschoteld krijgt. Met wel een waarschuwend vinger van Harry Meesters van VBN. Hij constateert dat we niet zorgvuldig met de natuur omgaan, maar met de recent aangenomen 'Basiskwaliteit Natuur', door een meerderheid van de Tweede Kamer omarmd, hebben we de plicht om ons buitengebied respectvol in te richten. Ook Rob Buiters haakt hierop in met zijn toelichting op de nieuwste editie van 'Vogels en de wet'.

Ardea jrg. 112 (1)

Blad van de NOU, de Nederlandse Ornithologische Unie. Het is gewijd aan wetenschappelijk onderzoek en daarom zijn alle teksten in het Engels. Samenvatting:

- Wijnhorst *et al.* 'De ontwikkeling van twee bedreigde ondersoorten van de Salangan-gierzwaluw op de eilanden Mauritius en Réunion'.
- Berdikulov *et al.* In Kazachstan met gps-zenders uitgeruste Oosterse Holenduiven gaven de onderzoekers inzicht over trekgedrag en bedreigingen onderweg op herfsttrek naar Afghanistan.

- Camphuysen *et al.* Van de Kleine Mantelmeeuw werden kenmerkende prooi-soorten en verschuivingen daarin gemonitord. Hierbij kwam naar voren dat ze een chronisch voedseltekort hebben.
- L. v.d. Bremer *et al.* Helpen kunstnesten en zwaluwtillen de Huiszwaluw? Dit is zeker van toepassing op plekken waar oude broedplaatsen verdwenen.
- L. Vergin *et al.* De betekenis van de Deense wateren is onderzocht in het dispersieproces van jonge Grote Sterns. Rust in de nabijheid van ondiep kustwater is hierbij van groot belang.
- A.P. Coelho *et al.* In de Bijagós Archipelago, Guinee-Bissau, werd van acht wadvogelsoorten de samenstelling van hun menu onderzocht.
- Loonstra *et al.* Wat is het effect van intensieve bestrijding van predatoren? Dat effect was bij een proef in Duitsland aantoonbaar positief.
- Sultana *et al.* Bescherming van steltlopers vereist kennis van bedreigingen zowel in het overwinteringsgebied als op hun trekweg en in het broedgebied.
- Jones *et al.* Plaatselijke verschillen in het dieet van Torenvalken. Kleine zoogdieren vormen de hoofdmoot, daarnaast -en dat is afhankelijk van het individuele ouderpaar- staan vogelprooiën op het menu.
- R. Fokkema *et al.* Rui-onderzoek bij 1700 Kruisbekken in de Spaanse Pyreneeën.

Vrienden van 't Gooi 29 (2)

Geen vogelnieuws dit keer, wel een aanrader omdat telkens een deel van onze directe omgeving wordt uitgeplozen, onder andere over de nieuwe inrichting van het Huydecopersbos op de rand van Hilversum. Verder schildert Hans Hoes de geologische geschiedenis van De Stulp e.o.

Brugman, Emile. Geelen, Jean Pierre. Loenen, Saskia. & Reeuwijk, Alexander. 2024. De Scharrelaar. Nummer 10. Vogeltijdschrift voor lezers. ISBN 978 94 6471 210 0. Noordboek, Gorredijk. Prijs € 16,90.

Gejl, L. & G.Meesters. (2024). Uitgeverij Noordboek. Gebonden. ISBN 978 94 64712087. 196 pagina's. Prijs € 19,90.

De Scharrelaar

Vogeltijdschrift voor lezers

besproken door Dick A. Jonkers

Precies vijf jaar geleden verscheen in het voorjaar in ons blad de recensie van het eerste boek in de serie met de hierboven gemelde soortnaam*. Er zijn inmiddels tien boeken uitgegeven. Een goed weegmoment om na te gaan of ook dit boek voldoet aan het literaire genre dat wordt nagestreefd. Net als in de vorige uitgaven geven de verhalen blijk van gevoel voor onze fladderaars die beeldend worden beschreven en waarbij de lezer zich kan inleven. Kortom, de verbondenheid met de natuur en speciaal die met vogels wordt benadrukt. Poëzie krijgt zoals het hoort eveneens ruimte in de stijl waarin de boeken zijn gemaakt met bijvoorbeeld een bijdrage over de gorgelende merel,

die meteen associaties oproept. Zo zijn er nog meer hoofdstukken, alle met boeiende veelzijdige onderwerpen uit de vogelwereld.

De auteurs die borg staan voor dit alles, komen vooral voort uit het circuit van schrijvers en journalisten. In dit gezelschap bevinden zich eveneens een kunstenaar/essayist, bioloog, ecooloog, schrijver/musicus en schrijver/reiziger. Het een en ander smaakt naar voorzetting van de serie.

*Behalve als boek met de naam De Scharrelaar is er ook nog een vogeltijdschrift met dezelfde naam van de in 1957 opgerichte Natuurbeschermingsvereniging IJhorst - Staphorst e.o.

Zakgids

Kustvogels

Gejl, L. & G. Meesters

besproken door Dick A. Jonkers

Hoe populair vogels zijn blijkt uit het aantal uitgaven dat over hen wordt gepubliceerd. Determinatiegidsen blijven geliefd, ondanks de digitale mogelijkheden die beschikbaar zijn. Hieronder bevinden zich er met specifieke onderwerpen, zoals kustvogels.

Van 160 vogelsoorten die zich aan de kust kunnen ophouden beschrijft de Zakgids Kustvogels onder meer de jizz, kenmerken en het voorkomen. Er is ruimhartig omgegaan met het begrip kust, in feite de zoom of rand langs de vaste wal die door de zee wordt bespoeld. Dit milieu met de aangrenzende zee wordt vooral getypeerd door waadvogels, meeuwen, sterns, stormvogels en zee-eenden. Tijdens trekperiodes komen daar aan de randen

passerende groepen zangvogels bij. De tekst bij elke soort is gelardeerd met veel foto's van gedragspatronen; in totaal enkele honderden. Boven elke bladzijde zijn silhouetten afgebeeld. Een collectie QR-codes helpt de gebruiker op weg bij het herkennen van de geluiden.

Sovon-rapport 2024/40

Arjan Boele, Jan-Willem Vergeer, Joost van Bruggen, Bernice Goffin, Kees Koffijberg, Caroline van Oostveen, Jan Schoppers & Dorine Jansen

met medewerking van:

Symen Duezeman, Albert de Jong, Lara Marx, André van Kleunen, Dirk Zoetebier (Sovon) & Henk van der Jeugd (Vogelstrekstation)

ISSN 2212-5027

Broedvogels in Nederland in 2023

besproken door Paul Keuning

Broedvogels in Nederland 2023 is een rapport van Sovon, samengesteld in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring. Het vat de belangrijkste resultaten samen van alle onderdelen van het Meetnet Broedvogels in 2023. Daaronder valt tevens het BMP (Broedvogel Monitoring Project) waar leden van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken ook een bijdrage aan leveren.

In Nederland vindt al veertig jaar systematische broedvogelmonitoring plaats om de gegevens te verzamelen die nodig zijn om het natuurbeleid met informatie over populatieontwikkelingen te ondersteunen. Deze monitoring wordt georganiseerd door Sovon Vogelonderzoek Nederland binnen het Netwerk Ecologische Monitoring en richt zich op alle ruim 200 in Nederland broedende vogelsoorten en hun leefgebieden. Hieraan nemen duizenden vrijwillige vogeltellers deel, die zich met kennis en toewijding inzetten om de ontwikkelingen van onze broedvogels op de voet te volgen. Het onderzoek vindt plaats in samenwerking met het CBS, Rijkswaterstaat en de provincies. Financiering geschiedt door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Rijkswaterstaat (Zoete Rijkswateren) en BIJ12 namens

de provincies (agrarisch natuurbeheer), ondersteund door Wageningen Environmental Research.

In 2023 bereikten meerdere nieuwkomers zoals Wilde Zwaan, Zeearend en Pontische Meeuw een recordaantal broedparen, zo meldt het rapport. Ook was het een goed jaar voor Woudaap en Steltkluut. Daarentegen zijn er soorten die wellicht als broedvogel gaan verdwijnen, zoals Blauwe Kiekendief, Kramsvogel, Kleine Barmsijs en Europese Kanarie. Opvallende broedgevallen waren er van Toendrarietgans, Bonte Strandloper, Koereiger, Hop, Iberische Tjiftjaf en Noordse Nachtegaal. Een territorium van een Koperwiek betekende een primeur.

Nederland is door zijn afwisselende landschap met droge en natte natuur een belangrijk broedgebied voor veel vogelsoorten, vaak in aantallen van internationaal belang. Tegelijkertijd kent Nederland een hoge bevolkingsdichtheid en daardoor grote druk op de beschikbare ruimte. Het is een uitdaging om vogels en hun leefgebieden op een gunstig niveau te houden of te brengen, iets wat ook gevraagd wordt vanuit de Europese Vogelrichtlijn.

Koperwiek | Doortje van Dijk

De Zwarte

Carel de Vink

Mijn eerste specht was de Zwarte. Een prachtexemplaar; de vuurrode bovenkop keek mij aan vanachter een stam. Toen hij opvloog en een paar bomen verder weer neerstreek, zag ik hem beter. Fors, een in verhouding dun nekje, maar wel een geweldige, zilveren snavel. En dan dat felle gele oog. Wat een beest! Een 'oervogel'.

Had ik echt nooit eerder een specht gezien? De Grote Bonte Specht was in mijn jeugd jaren nog niet half zo algemeen als tegenwoordig. Maar mogelijk had ik de GBS wel gemist. Ik herinner me de teleurstelling toen ik in een vitrine vol opgezette vogels zag hoe klein hij was. Ik had hem geschat op het formaat van een Gaai.

De Zwarte Specht voldeed volkomen aan zulke verwachtingen; later de Groene ook. Mijn vader zag ergens een spechtje, zo klein als een mus. Geen 'klevertje', want dat kende hij wel. Mijn gidsje vermeldde inderdaad een soort kabouterafmeting voor de Kleine Bonte Specht. Het zou nog jaren duren voor ik die te zien zou krijgen.

Mijn tweede specht ooit was een raamslachtoffer. Mijn tante, bij wie ik logeerde, kreeg een telefoontje van een kennis. Er lag een Zwarte Kraai met een rode kuif dood in de tuin. Ik wist al meteen dat het mijn 'oervogel' betrof. Heel lang heb ik nog een stijve staartpen en wat rode kruinveertjes bewaard. De steunveren van een spechtenstaart zijn onmiskenbaar, lancetvormig en stug. Soms kun je zomaar zo'n zwart-witte van de Grote Bonte Specht op het bospad vinden.

Inmiddels zie ik de 'grobo' tot in mijn kleine stadstuin. Zijn roffels klinken soms al in december. De snelle roepreeks van de Kleine Bonte Specht en zijn iets te lange roffel horen we veel minder. De Middelste Bonte Specht is bij ons nog niet echt algemeen. Diens klagelijke gemiauw en staccato contactroep leerde ik het eerst kennen in Limburg.

De jubelende roep van de Groene klinkt tot in de duinen. Rond Egmond en Bergen kwam ik in de jaren tachtig ook de Zwarte wel tegen. Dat is daar verleden tijd. Zijn roep en roffel passen bij zijn uiterlijk: oerkreet en oergeluid. Ik ken iemand die daar de tranen van in de ogen krijgt. Een paar jaar geleden ontdekte ik dat ik dat hele jaar nog geen spoor van deze soort had kunnen noteren. Ik trok er rond Kerst speciaal voor op uit.

In Eidegooi trof ik een Zeeuwse vogelaar met hetzelfde doel. 'Ik kijk al meer dan twintig jaar vogels, maar de Zwarte Specht heb ik nog nooit gezien, zei hij. Een kwartier lang liepen we samen op. Daarna ging hij terug naar zijn auto. Ik ging nog een stuk door. Na een halfuur zocht ik mijn fiets op. Daar stond de Zeeuw het scherm van zijn camera te bestuderen. 'Kijk, hier zie je zijn hele lijf, op deze alleen zijn kop...' Het was de Zwarte Specht, even fraai als ik hem zag bij mijn allereerste kennismaking. Op mijn goed bijgehouden overzicht van de Zwarte Specht bleef het dat jaar akelig leeg.

Zwarte specht, 30 april 2020 | Johan Bosman

De Gierzwaluw in de westelijke Eempolders, een update

Jan Mooij

Gierzwaluw, Waverhoek, 26 mei 2019 | Maarten Bujs

In Nederland broedt de Gierzwaluw (*Apus apus*) bijna alleen in holtes in gebouwen. Voor die holtes gelden ook nog eisen wat betreft de aanvliegroutes en de hoogte ten opzichte van de grond. In het gebied waarin de Eempoldertellingen worden uitgevoerd zijn voor zover ons bekend geen nesten van Gierzwaluwen aanwezig. Waarschijnlijk komt dit door een gebrek aan geschikte nestholtes. De Gierzwaluw haalt zijn voedsel (vliegende insecten) vaak op grote afstand van zijn nest. Daarom is het toch niet vreemd dat wij wel regelmatig Gierzwaluwen in de polder zien.

Het inventariseren van broedende Gierzwaluwen is buitengewoon moeilijk. Ze broeden in holtes in gebouwen, vaak hoog en die zijn van beneden af niet goed te zien. Verder voeren ze hun jongen met grote ballen insecten en bezoeken het nest daarom meestal maar eens in de paar uur. Een beetje betrouwbare telling van de nesten is daardoor extreem arbeidsintensief. Omdat de dichtheden over kleine afstanden sterk kunnen variëren moet bovendien een groot gebied

worden onderzocht om een representatief beeld van de aantallen te krijgen. Hierdoor is het nog steeds onduidelijk of en hoeveel de aantallen broedende Gierzwaluwen in Nederland toenemen of afnemen.

Ander vliegbeeld

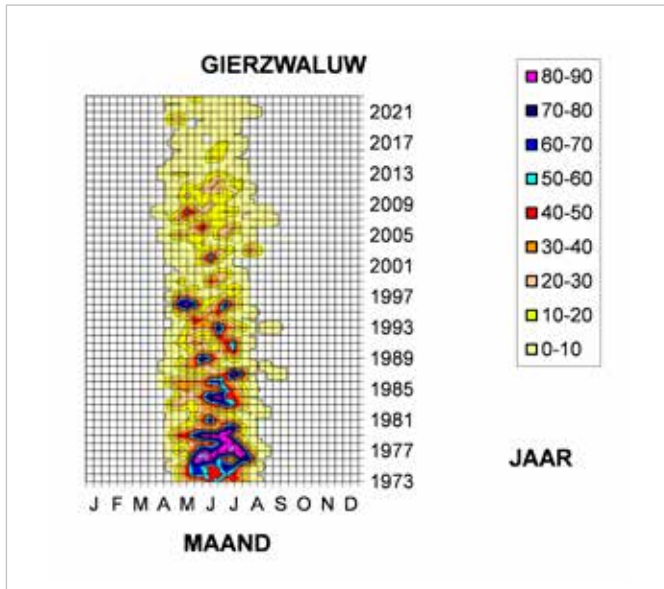
Bij de Eempoldertellingen tellen wij foeragerende Gierzwaluwen. Die vliegen in een open gebied en zijn daarom relatief makkelijk te tellen. Ze hebben met hun gebogen vleugels een heel ander vliegbeeld dan de echte zwaluwen en de kans op verwarring is daarom klein. Het ligt voor de hand dat als er veel Gierzwaluwen broeden er ook veel moeten foerageren. Het aantal door ons waargenomen Gierzwaluwen zou daarom een goede indicatie kunnen zijn voor het aantal broedende vogels in de omgeving. Die omgeving kan overigens behoorlijk groot zijn. Omdat er tussen hun voerbeurten uren kunnen verstrijken en ze hard kunnen vliegen, kunnen zij het zich permitteren om op vele kilometers van het nest eten te zoeken als daar genoeg te halen is.

Een samenvatting van de resultaten van de Eempoldertellingen wordt gegeven in

de figuren 1 en 2. Het is overduidelijk dat het aantal waargenomen Gierzwaluwen in de loop van de tijd dramatisch is gedaald. In het vorige artikel over de Gierzwaluw, dat in 2011 verscheen, werd berekend dat de aantallen sinds het begin van de tellingen met 80% waren afgenomen. Het is duidelijk dat de daling sindsdien heeft doorgezet. Inmiddels lijkt een afname met 95% niet overdreven. Het is onaannemelijk dat een dergelijke afname bij broedvogeltellingen niet zou opvallen. Overigens is de periode waarin wij Gierzwaluwen zien niet echt veranderd (figuur 3). De opwarming van het klimaat leidt vooralsnog niet tot een vroegere aankomst.

Bebouwde kom

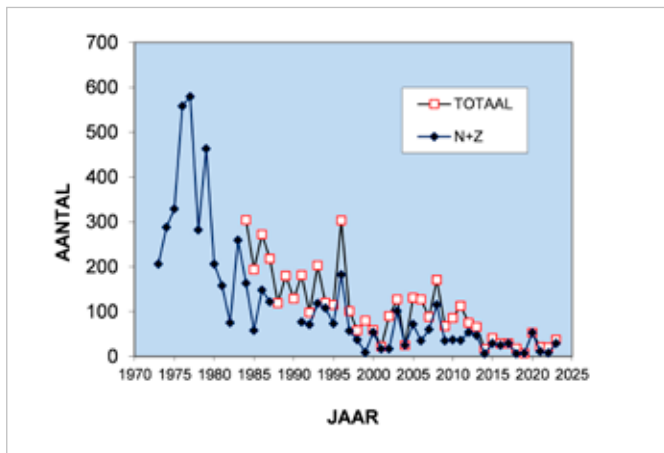
In 2007 heeft Sovon het telproject MUS (Meetnet Urbane Soorten) opgestart. Hierbij wordt in de broedtijd een paar keer op een groot aantal vooraf bepaalde punten binnen bebouwd gebied telkens gedurende vijf minuten genoteerd hoeveel vogels van alle soorten er worden waargenomen. Er wordt dus niet naar nesten gezocht. Voor Gierzwaluwen komt dat neer op het tellen van vliegende

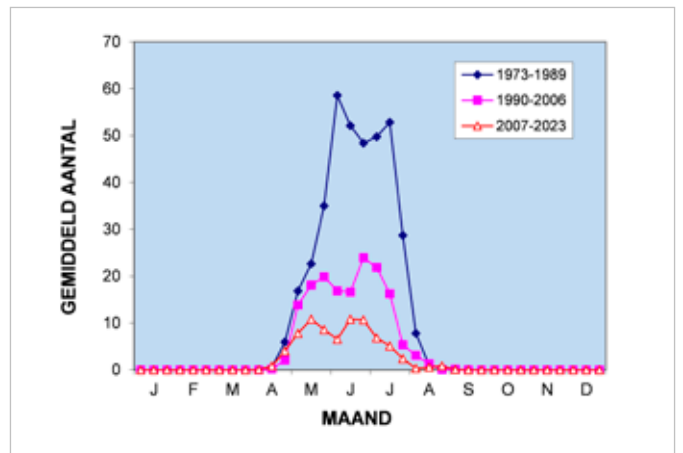
Figuur 1. Samenvatting van alle telresultaten voor de Gierzwaluw

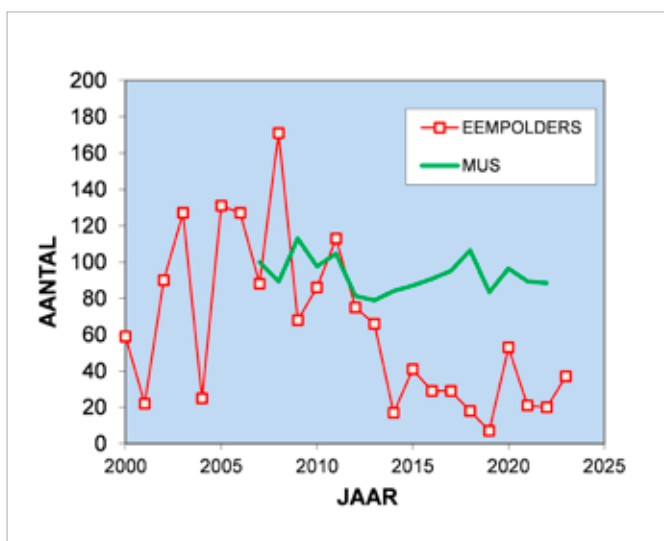
Gierzwaluw, 14 mei 2023, Huizermaat | Jurriën Uiterwijk

Figuur 2. Totaal aantal getelde Gierzwaluwen per jaar. De blauwe lijn geeft de aantallen zonder de Oosterveent, de rode lijn de totale aantallen. Ter vergelijking de indexen van de Sovon telreeksen voor het BMP-project (broedvogels) en de PTT telling (wintervogels).

Figuur 3. Gemiddeld aantal Gierzwaluwen per decade voor drie periodes van zestien jaar.

Figuur 4. Aantal waargenomen Gierzwaluwen voor de jaren 2000 tot en met 2023. De groene lijn geeft de index van het MUS-project van Sovon.

Literatuur

- Jonkers, D.A., Kole, R.A. & Taapken, J. (red.) (1987). Vogels tussen Vecht en Eem. VWG Het Gooi en Omstreken, Hilversum
- Bijlsma, R.G., Hustings, F. & Camphuysen, C.J. (2001). Algemene en schaarse Vogels van Nederland. (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht
- Mooij, J. (2011). Het voorkomen van de Gierzwaluw in de westelijke Eempolders. De Korhaan, 45 (4): 137-139.
- Daalder, R. (2014). De Gierzwaluw. Atlas Contact, Amsterdam/Antwerpen
- Oosterhuis, R. (2018). Gierzwaluw Apus apus Pp 354-355, in Sovon Vogelatlas van Nederland, Kosmos Uitgevers, Utrecht-Antwerpen

vogels, net als bij de Eempoldertellingen. Er zijn natuurlijk ook verschillen. Het belangrijkste verschil lijkt dat MUS in de bebouwde kom wordt uitgevoerd, terwijl de Eempoldertellingen in een weidegebied plaatsvinden. Bij het tellen in bebouwd gebied worden vooral de nog niet broedende vogels geteld. De echte broedvogels zitten op het nest of zijn een heel eind verder op jacht naar insecten en komen maar zo nu en dan hun buit afleveren. Het lijkt echter een redelijke veronderstelling dat de aantalsverhouding tussen broedende en niet broedende vogels (vooral vogels die nog te jong zijn om te broeden) min of meer constant is. Dat betekent dan dat deze index een tamelijk betrouwbaar beeld kan geven van de ontwikkeling van de aantallen Gierzwaluwen in het bebouwde gebied in Nederland.

Niet representatief

In figuur 4 is de ontwikkeling van deze index sinds 2007 weergegeven als de groene lijn. Er blijkt geen sprake te zijn van een sterke afname. Dat betekent dat de resultaten van de Eempoldertellingen niet representatief zijn voor de ontwikkeling van de Nederlandse gierzwaluwstand. De volgende vraag is natuurlijk waarom dat het geval is. Er zijn een aantal mogelijkheden. De eerste mogelijkheid is dat het aantal insecten in de Eempolders veel sterker gedaald is dan gemiddeld

in Nederland. Het is bekend dat het aantal insecten in Nederland (en ver daarbuiten) de afgelopen jaren sterk is afgenomen. Als oorzaken worden onder meer waterverontreiniging en het gebruik van insecticiden in de landbouw genoemd. Ik zie echter geen redenen waarom dit in de Eempolders veel harder zou gaan dan in de rest van Nederland. Tot niet zo lang geleden deden de Boerenzwaluw en de Huiszwaluw, die ook vliegende insecten eten, het goed. De bij de Eempoldertellingen gemelde aantallen van deze soorten zijn vanaf rond 2015 (Huiszwaluw) respectievelijk 2020 (Boerenzwaluw) sterk verminderd. De afname van de Gierzwaluw is echter al veel langer aan de gang en lijkt daarom een andere oorzaak te hebben.

Grote hoogte

Het is natuurlijk mogelijk dat de afname van insecten in weidegebieden sterker is dan in andere plattelandsgebieden als akkerbouwgebieden of bossen, maar mij is daar niets van bekend. In stedelijk gebied wordt waarschijnlijk minder landbouwgif gebruikt, dus dat zou wel eens tot relatief meer insecten kunnen leiden. Alleen als er vergelijkbare gegevens bekend zouden zijn van andere plattelandsgebieden zouden we kunnen bepalen of de Eempolders daarvan afwijken. Helaas zijn zulke getallen mij niet bekend.

Gierzwaluwen foerageren vaak hoger dan echte zwaluwen. Op tamelijk grote hoogte vangen ze insecten als bladluizen en vliegende mieren. Een misschien wat gezochte maar wel interessante mogelijkheid is dat Gierzwaluwen in onze omgeving (of misschien wel overal) steeds hoger zijn gaan foerageren. Dat zou kunnen betekenen dat ze er nog wel zijn, maar dat ze ons gewoon veel minder opvallen, met als gevolg een afname van het aantal getelde vogels. Een oorzaak zou kunnen zijn dat echt hoog vliegende insecten relatief weinig zijn afgenomen, maar wat lager vliegende insecten juist meer. Ook hierover is mij echter niets bekend.

Hoe dan ook is duidelijk dat we nog heel weinig begrijpen van de aantalsontwikkeling van Gierzwaluwen in de Eempolders en waarschijnlijk ook in andere gebieden. Er valt dus nog veel te onderzoeken.

*Gierzwaluwen nestelen in bebouwd gebied, maar foerageren onder andere in de Eempolders
7 juni 2024, Huizen | Klaas Geveke*

VWG informatie

Werkgebied

Wijzigingen ledenregister

De wijzigingen in het ledenregister worden één keer per jaar opgenomen in De Korhaan. Begin 2023 waren er 888 en eind 2023 waren er 900 leden waarvan er 5 erelid zijn.

Contributie en lidmaatschap

- Het lidmaatschap is inclusief ons verenigingsblad De Korhaan.
- De contributie van de Vogelwerkgroep bedraagt minimaal € 20,00 per jaar.
- Leden uit één gezin of samenwonenden kunnen huisgenoot-lid worden. De contributie is dan minimaal € 7,00 per jaar. Je ontvangt dan geen tijdschrift.
- Opzeggen van het lidmaatschap graag vóór 1 november van het lopende kalenderjaar.

Schenken

Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken is als **ANBI** aangemerkt en daardoor zijn uw giften onder voorwaarden aftrekbaar bij de Belastingdienst. Daarnaast kunt u in uw testament een legaat opnemen ten gunste van de VWG. Het is gewenst dit wel met uw notaris te bespreken.

Aanleveren kopij/artikelen De Korhaan

- Kopij/artikelen worden bij voorkeur digitaal aangeleverd in Word (ook tabellen).
- Figuren, foto's en tabellen/grafieken worden afzonderlijk meegestuurd. Onderschriften bevatten figuur-nummer, beschrijving, datum en fotograaf.
- Fotobestanden onbewerkt en in zo hoog mogelijke resolutie (>300 dpi) bij voorkeur via wettransfer aanleveren. Vermeld altijd locatie, datum en fotograaf.
- Bij aangeleverde foto's, plattegronden, figuren etc. gaat de redactie ervan uit dat de schrijver over de copyrights beschikt. Eventuele kosten i.v.m. copyrights (navordering) zijn voor de auteur.
- In de tekst zo nodig een verwijzing (onderschrift) waar de figuur/foto geplaatst moet worden.
- Nederlandse soortnamen beginnen met een hoofdletter, families e.d. met een kleine letter.
- Bij 'Bronnen/literatuur' de auteur, jaartal, titel, tijdschrift/boek met uitgever.
- Boekbesprekingen ca. 300 woorden. Een hoofdartikel maximaal 2500 woorden en znodig meer in overleg.

Kopij volgend nummer: 28 oktober 2024

Kopij kunt u sturen naar:
redactie@vwggooi.nl

Uiterlijk voor de 28ste van de maanden maart (zomernummer), juli (herfstnummer), oktober (winternummer) en december (lentennummer).

In principe bepaalt de datum van binnenkomst bij de redactie de plaatsing in een volgend nummer.

Adressenlijst

Website	https://vwggooi.nl
Bankrekening	Triodosbank rekeningnummer: NL17 TRIO 0391 1047 99 t.n.v. VWG Het Gooi e.o., Bussum

Bestuur van de Vogelwerkgroep

Voorzitter	Andreas Grunwald	Postiljon 24, 1251 TL Laren	035-5436371	voorzitter@vwggooi.nl
Secretaris	Ruud Willemstein	Akkerpad 13, 3755 TL Eemnes	06-15832341	secretaris@vwggooi.nl
Penningmeester	Heleen Boelens	Hyacintenlaan 64, 1215 BD Hilversum	035-6219169	penningmeester@vwggooi.nl
Onderzoek en bescherming	Piet Spoorenberg	Celebesstraat 36, 3742 DD Baarn	035-5436371	piet.spoorenberg@gmail.com
Ledenactiviteiten	Wouter Rohde	Prof. De Jongstraat 3, 1221 HX Hilversum	06-13708419	excursies@vwggooi.nl
Communicatie	Doortje van Dijk	Siriusstraat 52, 1223 AP Hilversum	06-20595083	communicatie@vwggooi.nl
Algemeen bestuurslid	Huib Casander	Vlie 30, 1273 WN Huizen	035-5259131	huibcasander@gmail.com

Nuttige adressen/contactpersonen

Lezingen en contactavonden zijn in de Infoschuur GNR, Naarderweg 103, 1217 GL Hilversum (bij de natuurbrug), tenzij anders vermeld.

Vogelherkenningscursus	Guus Proost		035-5251661	gmlproost@gmail.com
	Olivier van der Kruis		06-38530879	olivier.vanderkruis@hotmail.com
Lezingen	Feiko Prins		035-6217017	lezingen@vwggooi.nl
Promotie en verkoop	Nel Huese	Elzenlaan 40, 1214 KM Hilversum	035-6248716	promotie@vwggooi.nl
Bibliotheek en archief	Paul Keuning		035-5268281	pw.keuning@xs4all.nl
Vogelziekenhuis Naarden	Erik Bruinning	Burg. J. Visserlaan 1, 1411 BR Naarden	035-6945658	beheerder@vogelziekenhuis.nl
Fotowerkgroep	Hugo Weenen		035-5241123	fotografie@vwggooi.nl
Website	Dirk Prop		06-44734989	webmaster@vwggooi.nl
E-mail nieuwsbrief VWG aanmelden via de website of stuur een mail naar				nieuwsbriefvwg@vwggooi.nl
Vogelwaarnemingen	www.gooi.waarneming.nl			
Ledenadministratie	zie binnenzijde voorblad			
Redactie De Korhaan	zie binnenzijde voorblad			

Het **Dineke Sluijters Vogelfonds** financiert projecten voor vogelbescherming en studie. Zie voor het indienen van projectvoorstellen de toelichting op onze website. De Adviescommissie is per e-mail te bereiken via vogelfonds@vwggooi.nl.

Subgroep Onderzoek en Bescherming

1. Watervogeltelling	vacant			
2. Eempolderstellingen	Jan Mooij		035-5429725	mooij.noorman@planet.nl
3. Weidevogelnestbescherming	Gert Bieshaar/Ger-Jan van Loenen		035-5311002	g.bieshaar1@kpnplanet.nl
4. Zwaluwenonderzoek	Han Westendorp		06-51170036	hanwestendorp@gmail.com
5. Vogelringstation	Harry de Rooij		035-6289470	harryderooij@planet.nl
6. Nestkasten	Henny Meulepas		06-53890085	nestkastteam@vwggooi.nl
	Coby Jeninga		06-25066248	nestkastteam@vwggooi.nl
7. Kerkuilen	Harry de Rooij/Gerard Mijnhout		035-6289470	harryderooij@planet.nl
8. Roofvogels	Harry de Rooij		035-6289470	harryderooij@planet.nl
9. IJsvogels	Jelle Harder		035-6937858	jelleharder@hetnet.nl
10. Broedvogelinventarisaties	Dirk Prop/Piet Spoorenberg		06-44734989	broedvogels@vwggooi.nl

Coördinatieteam Onderzoek en Bescherming: Jan Mooij en Dirk Prop

Voor ongelukken en/of problemen die ontstaan tijdens activiteiten van de Vogelwerkgroep aanvaardt de vereniging geen enkele aansprakelijkheid. Deelname geschiedt op vrijwillige basis.

